

VASA UNIVERSITET

Enheten för marknadsföring och kommunikation

Utbildningsprogrammet för språkbadsundervisning

Saara Jäntti

Att planera, genomföra och utvärdera språkberikad verksamhet inom
småbarnspedagogiken

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2021

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
	1.1 Syfte	7
	1.2 Material och metod	8
2	SPRÅKUNDERVISNINGEN I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	11
	2.1 Olika typer av tvåspråkig undervisning i Finland och internationellt	12
	2.2 Språkberikad undervisning och språkdusch	16
	2.3 Tidigare forskning kring språkberikad undervisning och språkdusch	18
	2.4 Kieliystävät–Språkvänner	20
3	METODER OCH ARBETSSÄTT	23
	3.1 Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken	23
	3.2 Att stödja språkinläringen	27
4	ATT PLANERA OCH GENOMFÖRA SPRÅKBERIKAD VERKSAMHET	31
	4.1 Planeringen	32
	4.1.1 Utgångsläge	33
	4.1.2 Projektets innehåll	36
	4.2 Genomförandet	37
5	UTVÄRDERINGEN OCH FÖRUTSÄTTNINGAR TILL UTVECKLINGEN	43
	5.1 Synpunkter och tankar efter projektet	43
	5.2 Personalens synpunkter och tankar	47
	5.2.1 Metoderna	48
	5.2.2 Barngruppen	50
	5.2.3 Uppfattningar om språkberikad verksamhet och egna resurser	51
	5.3 Sammanfattande reflektioner och verksamhetens utvecklingsmöjligheter	52

6	SLUTDISKUSSION	55
	LITTERATUR	58
	TABELLER	
	Tabell 1. Tvåspråkig undervisning och dess olika förveckligandeformer	13
	FIGURER	
	Figur 1. Informanternas arbetserfarenhet inom småbarnspedagogiken	48
	Figur 2. Metoder som informanterna skulle vilja använda i framtiden	49
	Figur 3. Ideal ålder för barngruppen enligt personalen	53

VASA UNIVERSITET**Enheten för marknadsföring och kommunikation**

Författare: Saara Jäntti
Avhandling pro gradu: Att planera, genomföra och utvärdera språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken
Examen: Filosofie magister
Utbildningsprogram: Språkbadsundervisning
Ämne: Svenska språket
Årtal: 2021
Handledare: Jaana Puskala, Karita Mård-Miettinen

TIIVISTELMÄ:

Tämän pro gradu tutkielman aihe on kielirikasteisen toiminnan suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi varhaiskasvatuksessa. Tutkimus on toteutettu toimintatutkimuksena vaasalaisen päiväkodissa, jossa työskentelin varhaiskasvatuksen opettajana keväällä 2021. Lähtökohta tutkimukselle oli kiinnostus kielirikasteista toimintaa kohtaan ja mahdollisuus yhdistää työ ja opiskelu mielekkäällä tavalla. Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassakin mainittava Kieliystävät – Språkvänner toiminta toimi lähtökohtana tälle tutkimukselle.

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa toimivia ja mielekkäitä toimintatapoja ja menetelmiä kielirikasteisen toiminnan toteuttamisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen materiaali koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa koostuu muistiinpanoista, joita kirjoitin tutkimuksen suunnittelu- ja toteuttamisvaiheessa. Tutkimusmateriaalin toinen osa koostuu lapsiryhmän henkilökunnan näkemyksistä ja käsityksistä kielirikasteisesta toiminnasta.

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa perehdytään kaksikieliseen opetukseen sekä kielenopetuksen eri muotoihin varhaiskasvatuksessa. Tässä osassa esitellään myös Kieliystävät-toiminta Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa. Toinen osa käsittelee varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria sekä sen toimintatapoja.

Tulokset osoittavat, että kaikki tämän tutkimuksen keskiössä olleet toimintatavat koettiin toimiviksi. Nämä toimintatavat ovat laulut, kirjat, tervehdykset sekä yksittäiset sanat. Mielekkäimmäksi toimintatavaksi koettiin laulut. Kielirikasteinen toiminta antaa hyvät lähtökohdat toimia kielitietoisesti päiväkodin arjessa.

NYCKELORD: Språkberikad undervisning, småbarnspedagogik, språkdusch, språkundervisning, flerspråkighet

1 INLEDNING

Denna avhandling pro gradu behandlar jag språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken. Bakgrunden för studien utgörs av projektet *Kieliystävät – Språkvänner* som har lanserats i småbarnspedagogiken i Vasa under åren 2016–2018. I denna studie presenterar jag min process att planera, genomföra och utvärdera språkberikad verksamhet på svenska i en finskspråkig barngrupp inom småbarnspedagogiken. I verksamheten använde jag mig av material av *Kieliystävät – Språkvänner* som jag själv bearbetade för att möta behovet i gruppen. Den teoretiska referensramen i denna avhandling har jag indelat i två delar. Den första delen behandlar språkundervisningen i småbarnspedagogiken och tvåspråkig undervisning. Den andra delen behandlar verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken samt dess metoder och arbetssätt.

Jag arbetar som lärare inom småbarnspedagogiken och studerar svenska som huvudämne i språkbadslärarytbildningen vid Vasa Universitet. Denna avhandling pro gradu är ett utmärkt tillfälle att kombinera teoretiska kunskaper inom språkvetenskap, pedagogik och språkbad med vardagen inom småbarnspedagogiken. Som syfte i studien har jag att pröva metoder för mer begränsad tvåspråkig verksamhet inom småbarnspedagogiken. Jag ville genom det här projektet hitta fungerande metoder och arbetssätt för att tillgodogöra i arbetslivet i framtiden. Dessutom önskar jag att även andra lärare och pedagoger kan dra nytta av mina resultat. Att gå igenom detta projekt har känts meningsfullt och jag känner att jag har utvecklat professionellt genom denna studie.

Det erbjuds tidigt fullständigt språkbad i svenska i Vasa, som i flera andra kommuner i Finland. Tidigt fullständigt språkbad är ett program med klara och tydliga riktlinjer och programmet börjar i Vasa det året barnet fyller fem år. Förutom språkbad erbjuds det småbarnspedagogik på engelska i Vasa. Det är möjligt att lära sig grunderna i engelska och fortsätta till engelskspråkig undervisning i grundskolan. (Vasa stad 2021) Detta är inte lika självklart som i språkbad för att det kan finnas olika sätt att arrangera undervisning på främmande språk. Tvåspråkig undervisning på engelska kallas ofta för CLIL, *content and language integrated learning*. I CLIL har man inte lika bestämda

riktlinjer eller regler som i språkbud. (Mård-Miettinen, Palviainen & Palojärvi 2016: 12) Det som är gemensamt med dessa program är valfrihet, barnens vårdnadshavare har alltså sökt till programmet.

Alla familjer har inte möjlighet, eller kunskap om dessa mer omfattande program, för att söka till dem av olika orsaker. Alla barn kan dra nytta av att lära sig ord och uttryck på olika språk och språkbud kan även tillämpas med barn som inte är med i ett sådant program, till exempel i form av språkdusch. Att lära sig ord och uttryck på olika språk kan leda till intresset att lära sig nya språk. Detta kan i sin tur ses som en början till en fortsatt inläring av flera språk. Vad gäller språkinläringen och språkundervisningen bland barnen spelar lärandets glädje en betydande roll, och det är något som jag vill främja i min studie.

Begreppen *språkberikad verksamhet* och *språkdusch* liknar varandra. I denna avhandling kommer jag att använda begreppet språkberikad verksamhet i stället för språkdusch för att det begreppet används i samband med projektet *Språkvänner – Kielystävät* och Grunderna för planen för småbarnspedagogiken (2018). Språkberikad verksamhet definieras i grunderna för planen för småbarnspedagogiken som mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk. Mindre omfattande betyder att nytt/nya språk används mindre än 25 % av tiden. (Utbildningsstyrelsen 2018: 53, 54) Språkdusch är tvåspråkigt verksamhet som består av korta stunder i vardagen. I språkdusch används det flera språk, både språkduschspråket och verksamhetsspråket. (Bärlund 2012) Jag redogör begreppen och begreppsanvändning i denna avhandling angående språkberikad verksamhet och språkdusch i avsnitt 2.2.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är ett dokument som styr verksamheten inom småbarnspedagogiken på samma sätt som läroplansgrunderna styr undervisningen i skolorna. Det finns flera punkter i planen som kan användas som motivering för att bekanta barn med nya språk. Det uppmuntras till språkmedvetenhet genom att fästa speciell uppmärksamhet på modersmålet och det andra inhemska språket. Grunderna för planen för småbarnspedagogiken uppmanar även till att synliggöra flerspråkigheten i

verksamheten, vilket påverkar positivt på barnens uppfattning om kulturellt rika samhälle och värld. (Utbildningsstyrelsen 2018: 32, 42–43)

Förutom uppmuntran i Grunderna för planen för småbarnspedagogiken 2018 finns det andra orsaker till att bedriva språkmedveten och flerspråkig verksamhet i småbarnspedagogiken. Den ena är familjens och vårdnadshavarnas intresse som är en av utgångspunkterna för inledningen av projektet *Kieliystävät – Språkvänner* i Vasa. (Raunio & Antila 2018). Den andra är att rapporten ”*Selvitys suomen kielivarannon tilasta ja kehittämistarpeista*” av Pyykkö (2017) som rekommenderar att språkundervisningen inleds redan i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Undervisningen ska ske genom lek.

1.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är att pröva metoder för språkberikad verksamhet för barnen inom småbarnspedagogiken. Målet med undersökningen är att dokumentera en pedagogisk process som innebär planeringen, genomförandet och utvärderingen av språkberikad verksamhet. Jag strävar efter att genom det här projektet kunna utveckla mitt eget arbete som lärare inom småbarnspedagogiken genom att inkludera mera språkberikade inslag i vardagen på ett naturligt sätt. Tyngdpunkten i undersökningen ligger i metoder och arbetssätt, inte i barnens inläring eller kunskaper i svenska språket. För att få en trovärdig uppfattning om metodernas lämplighet behöver dock barnens reaktioner och deltagande observeras. Även om jag använder delvis färdigt material inom projektet *Språkvänner – Kieliystävät*, kommer jag att motivera valda metoder genom den teoretiska referensramen i denna avhandling.

Jag anser att temat i detta pro gradu är praktiktäna och genom det har jag på ett naturligt sätt kunnat kombinera studierna med arbetslivet. Jag är genuint intresserad av att bedriva detta arbetssätt och fortsätta att använda det även i framtiden. *Kieliystävät – Språkvänners* verksamhet och språkberikad verksamhet nämns i Vasa Stads Plan för småbarnspedagogiken och hör därmed redan nu till mitt arbete.

Jag har formulerat tre forskningsfrågor som jag främst vill få svar på i min undersökning.

1. Vilka metoder för språkberikad verksamhet fungerar bra inom småbarnspedagogiken
2. Hur upplever personalen inom småbarnspedagogiken att genomföra språkberikad verksamhet
3. Hurdana resurser för framtiden har jag fått av att genomföra språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken

För att kunna svara på den första forskningsfrågan behövde jag i praktiken pröva olika metoder för språkberikad verksamhet. En del av svaren fick jag redan under projektet. Innan jag inledde min undersökning hade jag nästan ingen praktisk erfarenhet av denna typ av verksamhet. Jag hade erfarenheter av att arbeta på ett annat språk under praktikperioderna i språkbadsläroutbildningen samt teoretisk kunskap på grund av studierna. Mina syn och uppfattningar kompletterades genom mina kollegors uppfattningar om verksamheten. Deras uppfattningar kartlades genom en elektronisk enkät. Svaret till den tredje forskningsfrågan fick jag först efter projektet.

1.2 Material och metod

Som forskningsstrategi i denna studie använder jag mig av aktionsforskning. Följande beskrivning av aktionsforskningen motsvarar min undersökning. Aktionsforskning används för att utveckla en verksamhet och ofta i skol- och utbildningssammanhang. Det är ett praktisknära sätt att få en djupare förståelse för möjligheter till utvecklingen. I aktionsforskningen ställer man frågor och sätter i gång en handling, ett projekt. Därefter observerar och reflekterar man över händelserna. Genom egna anteckningar kan man följa processen samt det egna tänkandet. Anteckningarna skrivs i dagboksform och kan användas som redskap eller källa. (Rönne 2012: 21, 29–30)

Mitt projekt utgick på att sätta i gång ett projekt om att ta med svenska ord, uttryck och sång till den dagliga verksamheten i en dagisgrupp. Jag förde anteckningar både under

planeringsskedet och under genomförandet och reflekterar dessa i denna avhandling. Reflektionerna handlar om verksamhetens förverkligande, vad som fungerande och vad kunde utvecklas samt vilka tankar projektet väckte.

Jag har planerat och genomfört ett projekt på en månad om att undervisa svenska till barn i åldrar 1–3 år i form av språkberikad verksamhet. Projektet genomfördes i en barngrupp med 15 barn. Jag har engagerat mina kollegor till projektet och deltagandet var frivilligt. Verksamheten skedde i form av ord, fraser, böcker och sång. Som material i studien använde jag mig av deskriptiva och reflekterande anteckningar som jag själv förde. I dessa anteckningar redogjorde jag för planeringen och genomförandet av projektet, huvudfokuset ligger i vad som har gjorts och hur genomförandet gick. I anteckningarna iaktas egna upplevelser och några observationer av barngruppens reaktioner och delaktighet. Som stöd för mina egna anteckningar består materialet av enkätsvar av mina kollegor, som har varit delaktiga i projektet. Kollegorna både tog del av att genomföra språkberikad verksamhet och genom att följa mina handlingar.

Enkätmaterialet består av svar från fem informanter. Jag anser att jag kan få en mångsidigare syn på de metoder som fungerar bra i praktiken genom enkätsvaren. Jag anser att det kan finnas metoder som jag inte upplever som naturliga men som andra upplever fungerande. Genom en enkät är det möjligt att få reda på om mina observationer och reflektioner är likartade med mina kollegors. Tidpunkten för projektet var i februari – mars 2021, enkätsvaren samlades därefter på våren 2021.

Jag presentera resultaten genom att reflektera mina observationer och anteckningar i förhållande till den teoretiska referensramen. Jag indelar reflektionerna i grupper enligt de tre faserna i projektet. Detta efterföljs av diskussionen om utvecklingen. Denna fördelning baserar jag på Rönnermans (2012: 31–32) beskrivning om dokumentation i aktionsforskningen. Enligt den dokumenteras praktiska handlingar i en rapport som kan struktureras genom följande fördelning: Förutsättningar – process – resultat – reflektion. I *förutsättningar* presenterar man de områden som man genom praktiken vill pröva, vilket i mitt fall är att få in språkberikade element i vardagen på ett meningsfullt sätt. I fasen *process* är genomförandet i fokus. Denna fas innebär det som har gjorts i praktiken och

hur man samlar information om den, till exempel observation eller intervju. I *resultat* presenterar och analyserar man informationen som man har fått. Efter processen skriver man reflektioner bland annat över det som man har lärt sig. Resultat presenteras i avsnitt 4 och 5.

Materialet som jag fick genom enkät har jag analyserat kvalitativt. Som inledning till analys av enkätsvaren presenterar jag informanternas svar på bakgrundsfrågor. Jag har använt enkätfrågorna som stam för analysen och delat in svaren i tre delområden *metoder*, *barngruppen* och *uppfattningar om språkberikad verksamhet och egna resurser*. Svaren inom varje delområde analyseras under en egen underrubrik i kapitel 5.2. I analysen lyfter jag fram och diskuterar likheter och skillnader mellan informanternas svar. Efter en redogörelse för enkätsvaren sammanfattar och jämför jag mina reflektioner med personalens uppfattningar i kapitel 5.3.

2 SPRÅKUNDERVISNINGEN I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

I detta avsnitt presenterar jag olika typer av två-och flerspråkig verksamhet både i Finland och internationellt för att sätta språkberikad verksamhet i kontext. Därefter beskriver och definierar jag språkberikad verksamhet och språkdusch genom näraliggande begrepp och tidigare forskning. I detta avsnitt presenterar jag även Kieliystävät – Språkvänner verksamheten inom Vasa stads småbarnspedagogik. Som inledning till detta avsnitt och grunden för språkundervisningen i småbarnspedagogiken behandlar jag språklig medvetenhet och interaktionens roll i språkinläringen i de följande stycken.

Språklig medvetenhet innebär att man uppmärksammar och tänker på språket. Olika dimensioner i språket är ljud och dess uppbyggnaden av bokstäver, ord och meningar. Fonologisk medvetenhet betyder medvetenheten om ljud som språket består av. Denna förmåga är avgörande för läs- och skrivinläringen. (Lundberg 2007: 9)

I Grunderna för planen för småbarnspedagogiken 2018 betonas vikten av språk och språklig medvetenhet. Barnens utveckling i dagens mångkulturella värld ska stödjas genom att ha flerspråkighet som en del av vardagen. Språklig medvetenhet betyder att personalen har kunskap om språkets betydelse för all inläring och att språket är en konstant närvarande aspekt. (Utbildningsstyrelsen 2018: 32) På grund av barnens intresse mot ord i daghemsålder kan man på ett naturligt sätt få ett ord till ett samtalsämne. Barn kan till exempel ställa frågor om något heter som det heter. Ordens innebörden blir klarare för barn när man till exempel jämför ord med varandra. I en diskussion har det till exempel kommit fram att det finns flera ord för samma sak på olika språk, vilket skapar möjligheter för språkmedvetenhet. Även barn med språkliga svårigheter kan dra nytta av flerspråkiga inslag och detta förstärker förhållandet mellan ordets form och funktion. (Bruce, Ivarsson, Svensson & Sventelius 2020: 50)

Språklig medvetenhet betyder att man är medveten om språkets konstanta närvaro och påverkan. Att uppmärksamma språkets centrala roll i vårt samhälle är något som daghemspedagoger ska vara konstant medvetna om och sträva efter. Dessutom ska man stödja och förstärka barnens intresse för språk och olika kulturer. Som grund för att lyfta

upp flera språk i den dagliga verksamheten i daghem finns uppmuntran till att skapa en mångsidig språkmiljö vilket stödjer barnens språkliga utveckling. Även det faktumet att barnen kan lära sig flera språk samtidigt tas upp i grunderna för planen för småbarnspedagogik. (Utbildningsstyrelsen 2018: 32, 42–43)

Den rådande syn på språkinläringen sedan flera år tillbaka på är kommunikativ. I stället för språkets struktur, form och regel ligger tyngdpunkten vid kommunikation. I den kommunikativa språkundervisningen betonas interaktion. Enligt detta förhållningssätt lär en person språket genom interaktion med andra. För att inläringen skulle ske genom interaktionen ska innehållet i den vara meningsfullt. Innehållet i undervisningen ska utgå från elevernas intressen och vara relevant för dem. Lärarens roll är att planera och erbjuda möjligheter för kommunikation samt stötta eleverna. (Andéasson & Sandell Ring: 2–3)

2.1 Olika typer av tvåspråkig undervisning i Finland och internationellt

I detta kapitel behandlar jag tvåspråkig undervisning och olika undervisningsprogram från en internationell synvinkel. Olika tvåspråkiga undervisningsprogram för språkbad och främmande språk skiljer sig från varandra bland annat genom när undervisningen inleds eller hur stor andel av undervisningen som sker på modersmålet i förhållande till språkbadsspråket/främmande språk. (Kangasvieri, Miettinen, Palviainen, Saarinen & Ala-Vähälä 2012: 19) Både språkbad och undervisningsprogram på främmande språk finns förutom i Finland även i flera andra länder. Enligt Mård-Miettinen m.fl. (2016: 13) delas sådan tvåspråkig undervisning in i tre huvudkategorier i international forskningslitteratur (Tabell 1).

Term **målspråk** som framkommer i detta kapitel betyder språket som är syfte eller mål i undervisningen, på engelska *target language* eller *L2* (Saville-Troike & Barto 2017 :2). Term **kodväxling** betyder att en person växlar från ett språk till ett annat. Kodväxlingen är spontant och oplanerad. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 14)

Tabell 1. Tvåspråkig undervisning och dess olika förvekligandeformer
(Mård-Miettinen m.fl. 2016: 13)

Tvåspråkigt arrangemang	Flexibelt konvergent	Strikt särskiljande	Flexibelt mångfaldigt
Tvåspråkiga strategier	Slumpmässig kodväxling	<ul style="list-style-type: none"> • En tid • En person • En plats • Ett ämne 	Ansvarsfull kodväxling Parallell språkanvändning 'Translanguaging'
Tvåspråkiga undervisningsmodeller	Konvergerande	Språkbadande	Multipla
Teoretiskt ramverk	Subtraktivt	Additivt/Rekursivt	Dynamiskt
Typer	Övergång	Språkbevarande Språkrevitaliserande Språkbad	CLIL Multipelt flerspråkig

I *flexibelt konvergent arrangemang* är det majoritetsspråket som är undervisningsspråket och det andra språket, som kan till exempel vara invandrarnas hemspråk, används främst som verktyg för eleverna att lära sig majoritetsspråket. Sådana program finns till exempel i USA och England. Läraren kan vara tvåspråkig eller det kan finnas en assistent som assistent i klassen tillsammans med läraren. Assistentens roll kan vara att hjälpa eleven att nå en sådan nivå i språket att hen kan studera självständigt på majoritetsspråket. Språkanvändningen är inte planerad, utan läraren och assistenten kan kodväxla spontant. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 13–14)

I *strikt särskiljande av språken* är språket anknuten till en viss kontext. Denna kontext kan vara en person, som i språkbad, den kan vara en tidpunkt eller plats. Det som är kännetecknande för program där strikt särskiljande för språken är aktuellt är att eleverna lockas och stöttas att använda målspråket av programmet. Detta kan bero på att syftet i programmet är revitaliseringen eller bevaring av språket. Målspråket kan också vara

minoritetsspråket i området. Trots detta är syftet i sådana program att stödja både språken, även elevernas modersmål. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 14)

Den tredje kategorin *flexibelt mångfaldigt arrangemang* syftar på flexibel tvåspråkighet, även under utbildningen. Språken hålls inte strikt isär som i till exempel språkbad. Språken ses som medel för kommunikationen men även undervisningens mål. CLIL-undervisningen i Finland och vissa program i Wales hör till denna kategori. CLIL kommer jag närmare inpå i kapitel 2.3.2. Även i flexibelt mångfaldiga program stödjas både elevernas modersmål och målspråket men reglerna för detta är inte bestämda. Läraren använder kodväxling såsom i flexibelt konvergenta arrangemang men kodväxlingen är avsiktligt och läraren har ett visst syfte med den. Det kan finnas elever med olika modersmål i dessa program av. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 14–15)

Jag anser att språkdusch och språkberikad verksamhet i daghemmen hör till kategorin flexibelt mångfaldigt arrangemang för att kodväxlingen är planerad och avsiktligt. I vissa fall kan språkdusch påminna även strikt särskiljande av språken om verksamheten.

Språkbad på de inhemska språken är ett exempel på omfattande pedagogik på två språk (se kapitel 2.1) och om program där strikt särskiljande av språken förverkligas (se kapitel 2.3). Språkbad på de inhemska språken etablerad verksamhet i Finland. Svenskt språkbad är avsedd för barnen med finska som hemspråk. Även finskt språkbad erbjuds i Finland för barn med svenska som hemspråk. (Mård-Miettinen m.fl. 2016 :11) Tidigt fullständigt språkbad är ett utbildningsprogram, som är bundet till det finska skolsystemet, vilket innebär att barnet som börjar i språkbad på daghem fortsätter i programmet genom förskolan till slutet av grundskolan. I Finland är det vanligt att barnen börjar i språkbad när de är fyra till fem år gamla. I svenskt språkbad stödjas det språklig och kulturell identitet både på svenska och modersmålet finska. (Bergroth 2015: 1, 7) Med *språkbad* avser jag i denna avhandling tidigt fullständigt språkbad. Under de första åren i språkbad, alltså i daghem och förskola, är målet att all verksamhet sker på språkbadsspråket. I grundskolan undervisas det en del ämnen även på elevernas modersmål. (Mård-Miettinen m.fl. 2016 :11)

Viktiga aspekter i språkbadsundervisningen är naturlig språkmiljö och meningsfulla språkinläringssituationer. Orsaken till detta är iakttagelsen om att svenskspråkiga barn som lever i en tvåspråkig miljö lär sig finska effektivt. Samma effekt har man velat skapa i språkbad. (Buss & Laurén 1998/2007) I språkbad tillägnar sig barnen ett andraspråk på liknande sätt som man tillägnar sig sitt förstaspråk. Målet i språkbad är att eleverna blir funktionellt två- eller flerspråkiga. Funktionella språkkunskaper betyder att man klarar sig att använda språket i olika sammanhang. (Bergroth 2015: 9, 60)

I samband med språkbad vill jag lyfta fram *Grammonts princip* som är utmärkande för språkbad. Principen innebär att en person konsekvent använder ett och samma språk med eleverna. Denna regel sägs vara den mest centrala principen i språkbad även om det finns åsikter både för och emot den. I språkbad använder alltså en lärare endast ett språk med eleverna. (Bergroth 2015: 3) Tanken bakom att hålla isär språken i flerspråkig verksamhet är att optimera språkinläringen. I forskningen finns det stöd även för mer flexibel användning av språk i samband med pedagogiska sammanhang där målet är att bekanta sig med eller lära sig flera språk. Vilken strategi man väljer, beror mycket på *målsättningen* och *målgruppen*. (Palviainen & Mård-Miettinen 2016 :55–56) Detta stöder den flexibla språkanvändningen i språkberikad verksamhet där målet är att bekanta sig med ett nytt eller nya språk.

Att genomföra småbarnspedagogik eller grundundervisning på två språk kräver språkmedvetet arbete. Förutom lärare på de samtliga språken ska även förvaltningen och övrig personal i skolorna och daghem engagera sig i detta arbete. Språkbadsläraren har en viktig roll som språklig modell för eleverna men även lärarna som undervisar på elevernas modersmål ska arbeta för att utveckla elevernas ordförråd i olika ämnen. I språkbad är språket både mål och medel i undervisningen. Detta betyder att eleverna ska både tillägna sig språkbadsspråket men samtidigt lära sig ämnesinnehåll genom den. Språkets grammatiska strukturer ska bakas in i all undervisning. Det är inte förbjudet för eleverna att använda sitt modersmål men meningen är att stödja eleverna i att använda språkbadsspråket. (Bergroth 2015: 8, 4)

CLIL, *content and language integrated learning*, är ett sätt att ordna mindre- eller mer omfattande pedagogik på två språk. I Finland är främmande språket oftast engelska i sådana program. Såsom språkbud kan även CLIL-undervisning erbjudas på olika stadier inom grundskolan och även i småbarnspedagogiken och förskolan. Kontinuum genom daghemmet till slutet av grundskolan uppfylls nödvändigtvis inte på samma sätt som i språkbud. Språkanvändningen i CLIL-undervisningen är mer flexibelt än i språkbud. En lärare kan till exempel använda både målspråket och elevernas modersmål. Det är också möjligt att en lärare inte behärskas elevernas modersmål. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 11–12)

Att definiera CLIL är inte helt enkelt på grund av andra näraliggande benämningar på program där innehållet undervisas genom ett språk som inte är inlärnarnas förstaspråk. Dessa benämningar är bland annat *bilingual education* och *content-based instruction* och även *immersion* dvs. språkbud. Även inom ett land kan terminologin vara inkonsekvent. Enligt en definition av Coyle et. al. är CLIL ett undervisningssätt där ett tilläggspråk användes för att undervisa både ämnesinnehåll och språket. (Möller 2017:10) Detta förstärker Mård-Miettinen m.fl. beskrivning om att CLIL-undervisning är mer varierande än tidigt fullständigt språkbud som har definieras tydligt.

2.2 Språkberikad undervisning och språkdusch

I detta kapitel reflekterar kring begreppen *språkberikad undervisning* och *språkdusch*. Beskrivningarna av dessa två verksamhetsformer liknar varandra och är delvis sammanfallande. Jag kommer i det här kapitlet att motivera mina val i begreppsanvändningen i denna avhandling samt definiera språkberikad verksamhet och språkdusch.

Småbarnspedagogik på två språk kan vara antingen omfattande eller mindre omfattande. Språkberikad småbarnspedagogik anses vara mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk. Detta innebär att andelen av verksamheten som ordnas på något annat språk än gruppens verksamhetsspråk är mindre än 25 % av tiden. I omfattande verksamhet på två

språk ska alltså mer än 25 % av verksamheten genomföras på något annat språk än det språket som är gruppens verksamhetsspråk. Språkberikad verksamhet stöder barnens språkutveckling samt motiverar till mångsidig språkanvändning. (Utbildningsstyrelsen 2018: 53, 54) Språkbud på de inhemska språken är ett exempel på mer omfattande pedagogik på två språk.

Det finns olika former av undervisning på främmande språk i Finland och begreppen som beskriver verksamheten är ännu inte etablerade (Bärlund, Nyman & Kajander 2015: 77). Språkdusch innebär att öva eller använda ett nytt språk under vissa specifika dagligen återkommande stunder. Det är vanligt att det är pedagogen i barngruppen eller klassen som ger språkdusch. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 12) Bärlund (2012) definierar språkdusch genom att jämföra den med språkbud. Till skillnad från språkbud används det flera språk, både verksamhetsspråket och språkduschspråket. Språkdusch kan bestå av korta stunder under vissa dagliga aktiviteter. Innehållet kan handla om till exempel hälsningsfraser. Mest ideala är att språkduschning ges utan att barnet lägger märke till det, till exempel i samband med vardagliga situationer. Märkbar skillnad mellan språkbud och språkdusch, som också Mård-Miettinen m.fl. (2016) tar upp är att personalen inte behöver ha en särskild utbildning för språkdusch.

Enligt Bärlund, Nyman & Kajander (2015: 79) är språkdusch en pedagogisk metod som används för att förverkliga språkberikad verksamhet. Tyngdpunkten av denna typen av verksamhet ligger främst vid att förstå språket. Bärlund m.fl. har undersökt språkdusch som genomförs i morgon- och eftermiddagsverksamhet för skoleleverna.

Vad gäller Grunderna för planen för den grundläggande utbildning används term språkdusch i samband med *mål för undervisningen i engelska/främmande språk/samiska* samt *mål för undervisningen för A-lärokursen i modersmålsinriktad finska*. I detta avsnitt definieras språkdusch som språkundervisningen som sker före språkets A-lärokurs inleds. (Utbildningsstyrelsen 2014: 127, 128) Språkberikad verksamhet används i stället under rubriken *Undervisning på två språk* (Utbildningsstyrelsen 2014: 89). Detta styrdokument har jag granskat på svenska.

I Grunderna för planen för småbarnspedagogiken (2018) används endast term språkberikad verksamhet, term språkdusch framkommer inte i detta styrdokument. I de källorna om Kieliystävät–Språkvänner som jag hänvisar till i denna avhandling används det begreppet språkberikad verksamhet. Därmed kommer jag att använda term språkberikande verksamhet av den verksamheten som jag planerar, genomför och utvärderar i min avhandling.

2.3 Tidigare forskning kring språkberikad småbarnspedagogik och språkdusch

Hansell, Palojärvi, Björklund & Pärkkä (2020) beskriver daghemspersonalens erfarenheter om språkberikad verksamhet på det andra inhemska språket i sin artikel ”*Kielirikasteinen varhaiskasvatus ja toinen kotimainen kieli avaimina kielitietoisuuteen ja monikielisyyteen*”. Utgångspunkten i artikeln är att lyfta fram hur man skulle kunna dra nytta av Finlands två officiella språk i samband med språkmedveten småbarnspedagogik samt iaktta och positivt beakta barnens hemspråk. Det finns nämligen barn i daghemmen som har något annat språk som hemspråk än finska eller svenska. Det finns även barn som kommer från enspråkiga hem som får genom språkberikad verksamhet veta att det överhuvudtaget finns andra språk.

Materialet i studien som beskrivs i artikeln hade samlats in i både finsk- och svenskspråkiga daghem. Informanterna hade olika strategier för att genomföra språkberikad verksamhet. Det andra inhemska språket användes i vardagliga situationer eller i speciella tillfällen eller i bådadera. (Hansell m.fl. 2020)

Skribenterna konstaterar i artikeln att målet med språkberikad verksamhet är att stödja språkmedvetenhet hos barnen och väcka intresse för språkstudier. Även en positiv attityd till språken är eftersträfvansvärd. Denna syn kom fram även på materialet. En av informanterna ansåg till exempel att vuxnas positiva attityd till nya språk är viktigt och att alla språk ska ses likvärdiga. Enligt artikeln kan barnens delaktighet förverkligas genom att de är barnen agerar som experter på sina hemspråk. Personalen har inte upplevt att språkberikad verksamhet skulle på något sätt ha varit skadligt eller stört arbetet med

flerspråkiga barn. Det som också lyftes upp var att barnen har engagerat sina familjer till att öva på det nya språket. (Hansell m.fl. 2020)

Det som krävs för att genomföra språkmedveten verksamheten är enligt artikeln språkmedveten verksamhetskultur. Det är möjligt att tillsammans öva på sånger och ramsräkna på olika språk bara personalen är funktionellt flerspråkig. Centralt är att språklig mångfald syns i vardagen och att språket framkommer i verksamheten systematiskt. (Hansell m.fl. 2020)

Bärlund, Nyman & Kajander (2015) presenterar resultat i en undersökning om språkdusch i artikeln *"Ai niin, unohdin pyyhkeen ja uikkarin kielisuihkuteluun tänään."* *Vieraiden kielten aineenopettajiksi opiskelevien kokemuksia kielisuihkutuksesta*. I undersökningen kartläggs studerandes erfarenheter av att använda språkdusch som metod i samband med tidig språkundervisning. Informanterna som studerar till ämneslärare i främmande språk har skrivit en praktikrapport som utgör materialet för undersökningen. Målet med undersökningen var att ta reda på innehåll och mål i språkdusch samt hur en praktik inom språkdusch har påverkat deras sätt att undervisa. Praktiken inom språkdusch kan man utföra i förskolan eller i eftermiddagsverksamheten för elever i årskurserna 1 och 2.

Studeranden fick anvisningar för att använda teman som framkommer i barnens vardag, till exempel färger, hälsningar, djur, frukter eller kroppsdelar. Också sångerna i början och i slutet av undervisningsstunder nämndes som viktiga. Man tillrådde även studeranden att det skulle förekomma upprepande rutiner i undervisningen för att dom läggs i minnet. En del av aktiviteterna som studeranden hade planerat fungerade bra och en del sämre. Studeranden upplevde att det är viktigt att barnen har roligt i samband med språkdusch. Det som studeranden upplevde att de lärde sig under praktiken var att skapa läromaterial, självsäkerhet i att undervisa och om arbetssätten i tidig språkundervisning. Det som studeranden upplevde som betydande var att man kan undervisa och lära sig utan böcker och genom lek och sång. (Bärlund m.fl. 2015: 83–87)

2.4 Kieliystävät – Språkvänner

Kieliystävät – Språkvänner är ett projekt som genomfördes i småbarnspedagogiken i Vasas mellan 2016–2018. Projektet finansierades med hjälp av utbildnings- och kulturministeriet. Även efter detta pilotskede nämns verksamheten i Vasas stads Plan för småbarnspedagogik (2019). Språkvänners verksamhet sker i barngrupper i daghem, öppna förskolor och i familjedagvården. Tanken bakom verksamheten är att barnen tillsammans bekantar sig med de språk som används i barnens hem. Det är pedagoger i barngrupperna som leder verksamheten. Tanken om projektet utvecklades på grund av att det hade funnits ett stort intresse för språkbadsundervisning och engelskspråkig undervisningen i Vasas. Från denna utgångspunkt ville man börja utveckla språkberikad verksamhet i stadens daghem. (Raunio & Antila 2018: 1) Framöver kommer jag att använda det svenskspråkiga namnet Språkvänner när jag behandlar projektet eller verksamheten *Kieliystävät – Språkvänner*.

Bild 1. Kieliystävät –Språkvänners logo (Raunio & Antila 2018)

I enighet med synen på inläringen i grunderna för planen för småbarnspedagogiken ska inläringen ske i vardagliga situationer i stället för så kallade samlingar. Tanken bakom detta är att orden inte blir tagna från sin kontext utan framkommer i naturliga sammanhang. Den rådande förståelsen om barnens inläring uppmuntrar personalen att basera planeringen på barnens idéer och intressen i stället för vuxnas. Andra sätt att förverkliga språkberikad verksamhet i en barngrupp är till exempel att träffa barn från en

dagisgrupp med ett annat verksamhetspråk, låna böcker på svenska eller spela ett spel på tabletten på ett annat språk. Under projektet fick personalen skolning för att kunna jobba kring projektet i egna barngrupper. (Raunio & Antila 2018)

I pilotgruppen påbörjades projektet genom att använda så kallade språkbitar (Bild 2). Projektledaren skickade dessa språkbitar med en bild och text både på finska och svenska till daghemmen. Teman på språkbitarna varierade från siffror, färger, djur, känslor till kläder och sånger. Förutom svenska och finska, språken i den tvåspråkiga Vasa, ville man i projektet synliggöra barnens hemspråk. I samarbete med föräldrarna kunde man till exempel få reda på hur man hälsar på olika språk. I en grupp under projektet hade man en vana att räkna barnen på finska och tyska. (Raunio & Antila 2018)

Bild 2. Ett exempel på en språkbit (Raunio & Antila 2018)

För att ha material tillgänglig även efter pilotskedet av projektet finns det en materialbank för verksamheten i Vasa Stads intranät KIVA. I materialbanken finns det bland annat sångtexter, bilder på djur och språkbitar som är färdiga att printa ut. Materialet finns grupperat enligt tema. På Vasa Stads webbplats under rubriken *Varhaiskasvatusta eri kielillä* presenteras det Språkvänners verksamhet. Det står att denna verksamhet är i bruk i Vasa stads daghemmen. Verksamheten beskrivs som interaktiv språkinlärningsmetod. Enligt beskrivningen är Språkvänner verksamheten en del av den dagliga rutinen i alla

enheter. Som exempel på verksamheten nämns det att tacka för maten, läsa sagor eller sjunga. Genom verksamheten strävar man efter att skapa en positiv inställning till nya språk. (Vasa stad 2021)

Språkvänner verksamhet har introducerats i Vasa stads informationstidning 3/2016. I en artikel i tidningen beskrivs verksamheten Språkvänner i en daghemsgrupp i Vasa. Enligt artikeln ska projektet bidra till att det blir en naturlig del av vardagen att barnen bekantar sig med nya språk. Man leker, sjunger och räknar både på finska och på svenska i vardagliga situationer. I svenskspråkiga daghemsgrupper är det finska som tas med i vardagen och i finskspråkiga daghemsgrupper svenska. Under projektet får personalen färdiga Språkbitar som de kan använda sig av. Språkbitarna är ord eller korta meningar, till exempel färger och siffror. Enligt artikeln har föräldrarna gett positiv respons på projektet. Även föräldrarna har lagt märke till hur snabbt barnen har lärt sig nya ord och sånger. Läraren inom småbarnspedagogiken som nämns i artikeln tycker att barn lyssnar på nya ord väldigt noga. (Saari 2016: 3)

Språkvänner har tidigare forskats av Sofia Dahlroos (2018). Hon har skrivit en avhandling pro gradu vid Vasa universitet med namnet *Projektet Språkvänner – En fallstudie om språkin introduktion inom småbarnspedagogiken i Vasa ur föräldraperspektiv*.

3 METODER OCH ARBETSSÄTT

I detta avsnitt ligger fokuset på metoder och arbetssätt. Jag börjar med att beskriva verksamhetskulturen i småbarnspedagogiken i Finland och fortsätter med metoder och arbetssätt som stöder språkinläringen.

3.1 Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken

Pedagogiken i småbarnspedagogiken återspeglar alltid samhället samt dess historia och kultur. Uppfattningen om barndomen, barnets utveckling och inläring samt småbarnspedagogikens funktion påverkar både metoder, arbetssätt och pedagogiska val. Det råder en helhetsbetonad syn på pedagogiken i småbarnspedagogiken i Finland. Detta betyder att uppfostran, vård och undervisning ses som en helhet. Denna helhet bildar en grund för pedagogiken. Vidare betyder detta att pedagogiken framkommer i alla situationer och stunder under dagen, både i vardagliga situationer som till exempel påklädning eller matstund och samlingar. Själva verksamheten är inte det viktiga, utan vad sker under verksamheten. (Karila 2017: 9–10)

Lärarens pedagogiska medvetenhet i detta sammanhang betyder att läraren alltid ska ha i baktanke varför någonting görs. Verksamheten ska även planeras på det viset att den stöder målen och riktlinjerna i lagen om småbarnspedagogik samt grunderna för planen för småbarnspedagogik. Målsättningen kan göras på olika sätt, det som ses som en viktig aspekt är att det alltid ska finnas rum för barnens egna idéer och aktivitet. Man ska i planeringen ta i beaktande barnens utveckling och initiativ. I den optimala situationen kan en lärare modifiera sina planer enligt barnens intressen och enligt idéer som barnen kommer med. (Karila 2017: 10–11)

Inlärningsmiljön har en viktig roll vad gäller barnens inläring och det ska finnas möjligheter för barnen att utvecklas och agera som en aktiv individ i den. Inlärningsmiljön innebär både den fysiska miljön och till exempel daghemmets regler och

tillvägagångssätt. En till sak som är utmärkande för småbarnspedagogiken är att den är funktionell. Detta syns till exempel i aktiva lekar och värdering av lek. (Karila 2017: 11)

Enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik och dess syn på lärande är ett barn aktiv och nyfiken. Lärande ses som en helhet som sker konstant. Barnen lär sig kunskaper och färdigheter, även språkliga färdigheter, vilket står i fokus i avhandlingen. Sätt som barnen lär sig är bland annat att repetera, upprepa, iaktta, observera och härma. Utöver dessa sker lärandet genom lek, små uppgifter och genom att uttrycka sig själv. Det som är en förutsättning för lärandet är att barnen känner sig trygga och att det som är nytt anknyts till tidigare erfarenheter och barnens intressen. Att barnen möts med positiv kommunikation och att barnen får positiva upplevelser främjar lärandet. Verksamheten ska vara intresserande, inspirerande och barnet ska möta små utmaningar. Viktigt är att barnen skulle uppleva att dem lyckas och känna lärandets glädje. (Utbildningsstyrelsen 2018: 22)

I grunderna för planen för småbarnspedagogiken betonas lekens centrala roll i lärandet. Att leka har många fördelar, men också egenvärde. Genom leken kan barnet lära sig nytt, bli motiverad och uppleva glädje. Leken har även en pedagogisk betydelse vad gäller välbefinnande och utveckling. (Utbildningsstyrelsen 2018: 22) Även Dufva (1993: 19) konstaterar att på nybörjarnivå är det viktigt med stimulans på *affektiva* det vill säga emotionella området och inläringen ska göras roligt. Med inlärare som är längre hunna kan man använda mer *kognitiva* metoder, såsom uppgifter och teoretisk information.

För att barnen skulle känna sig trygga i småbarnspedagogiken krävs det vuxna som bryr sig om barnen. Därtill är förutsebarhet av dagliga rutiner en viktig aspekt som påverkar trygghetskänslan. Jag presenterar en idealisk dygnsrytm för barn under tre år enligt Siren-Tiusanen & Tiusanen (2001). Det finns flera faktorer som påverkar dygnsrytmen, såsom föräldrarnas arbetstider.

K1 7:00-8:00. Barnen tas emot i den egna gruppen. Det är viktigt att uppmärksamma barnen individuellt i samband med att barnen kommer till gruppen. Detta kan göras

till exempel genom att läsa en bok tillsammans, spela ett spel eller låta barnen se sig omkring i lugn och ro.

Kl 8:00-8:30. Frukost. Det viktigaste är att skapa en lugn atmosfär under frukosten. Här har vuxna en ypperlig möjlighet att ge uppmärksamhet till barnen.

Kl 8:30-8:50. Eventuell undervisningsstund. För att det finns saker och ting som barnen inte kan lära sig genom spontan lek kan man ha korta undervisningsstunder med barnen. Dessa stunder kan även ske individuellt med barnen och senare när barnets uppmärksamhet utvecklas kan stunderna ske i smågrupper. Från och med två års ålder kan smågrupperna omfatta fyra till sex barn. Musik- eller rörelsestunder kan man ha även med en större grupp. Det rekommenderas att led verksamhet med ettåringar skulle vara ungefär 8–10 minuter. Med 2–3 åringar kan stunderna vara 10–15 minuter.

Kl 8:50-9:30. Förberedelsen för utevistelse och att klä på sig. Det går åt mycket tid dagligen till toabesök och att lära barnen att klä på sig.

Kl 9:00-10:30/11. Utevistelse. Barnen deltar i lekar, rör på sig och observerar omgivningen. Barnen utvecklas fysiskt när de får en möjlighet att röra på sig och använda sin röst fritt. Man ska sträva efter att barn under tre år skulle vara ute en och en halvtimme dagligen. Undantag kan göras om det är mycket minusgrader och vad gäller de allra minsta barnen.

Kl 10:30/11-14:00. Lunch, förberedelser för vilan och vila.

Kl 14:00-14:45. Barnen vaknar, klär på sig och äter mellanmål. Man ska sträva efter att barnen får vakna i sin egen takt och vuxna stör inte barnens sömn. Mellanmålet serveras flexibelt.

Kl 15:00-17:00. Eftermiddagens utevistelse sker graderad och barnen hämtas hem. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001: 67, 70–76)

Dagliga vårdssituationer, såsom på- och avklädning, toabesök, handtvätt, matstunder och vila är mer än primärvård. Under dessa situationer har personalen en utmärkt möjlighet att vara närvarande för barnen, uppmärksamma dem individuellt och ge närhet. Om dessa situationer sköts väl, är barngruppen lugn och situationerna erbjuder möjligheter för fostran och utbildning. (Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001: 69)

En väsentlig del av vardagen i småbarnspedagogiken och språkberikad verksamhet är musik och sånger. Att använda musik som stöd för inläringen kan rekommenderas enligt forskningsresultat som man har fått genom hjärnforskning. Musikens positiva påverkan på inläringen baserar sig på stämningen och atmosfären som musiken skapar. I inläringssituationerna kan inläraren med hjälp av musiken nå en s.k. *flow*. Genom detta fenomen effektiviseras inläringen. Hjärnforskningen har även visat att personer som har sysslat med musik sedan barndomen har bättre förutsättningar att lära sig nya kunskaper kring motoriska aktiviteter och att bearbeta information man får genom hörseln. (Huotilainen 2009: 40,41)

Huotilainen (2009: 41) konstaterar att den tidiga musikundervisningen som i Finland ges i daghemmen och i musiklekskolorna är högklassig för att ledarnas utbildningsnivå är hög. Det som gör inläringen effektivt i dessa verksamhetsformer är det gör medverkandet möjligt för barn och att den sker i form av lek. Även i dessa samband hänvisar Huotilainen (2009: 42) till fenomenet *flow*. Den kan bidra till att barnen vill återigen delta i verksamheten, prova och göra olika experiment i musiken. Under musikstunder är atmosfären fri och utan tävlingsanda, alla känslor är tillåtna och barnen accepteras som individer.

Den tidiga musikundervisningen kan bidra till att skapa livslångt intresse för musiken. Att ha musikundervisning redan i tidigt skede kan vara utmärkande för barnets framtid. I samband med musikundervisningen inom småbarnspedagogiken kan barnet bli bekant med begreppsparen snabbt-långsamt och kort-lång. Man har i den finländska hjärnforskningen hittat samband med svårigheter att känna igen dessa enkla musikaliska ljud och lässvårigheter. (Huotilainen 2009: 42)

3.2 Att stödja språkinlärningen

Det är möjligt att skapa en miljö som stöder språkinlärningen i daghemmet. Detta är möjligt om man fäster tillräckligt med uppmärksamhet till saken. Språket är alltid närvarande i kommunikationen mellan barn och vuxna och framkommer på olika sätt beroende på barnets utvecklingsnivå. (Tolonen 2001: 164)

Under det andra levnadsåret är härmandet den dominerande inlärningsformen för barn. Kunskapen om att härma börjar dock redan tidigare. De första formerna av härmandet handlar om ansiktsuttryck. Redan under det första levnadsåret börjar barnet härma ljud och korta handlingar. Det är viktigt att handlingarna sker på den närmaste utvecklingszonen. I detta sammanhang innebär det att barnet kan härma sådana funktioner som den inte klarar av självständigt. När barnet är ungefär arton månader börjar den härma både språket och handlingar samtidigt. Detta är en kritisk period för språkinlärningen. Även om barnet inte producerar mycket tal, är förståelsen redan väl utvecklad. Det är viktigt för en vuxen att klä både barnens och egna handlingar i ord. De dagliga vårdsituationerna skapar utmärkta möjligheter för detta. (Tolonen 2001: 168–170)

För att stödja barnets språkinlärning är funktionella interaktionssituationer viktiga. Som sagt finns det mycket potential i de dagliga vårdsituationerna. Dessa tillfällen upprepas dagligen och dem innehåller både språk och handlingar. När barnet börjar tillägna sig språket fäster hen all sin uppmärksamhet vid en vuxen som talar om sitt eller barnets aktioner. Därmed förstärks förståelsen genom handlingarna och barnet lär känna igen kläder eller föremål. Så småningom utvecklas dessa situationer kvalitativt och interaktionen blir mångsidigare. (Tolonen 2001: 173–174)

Man märker att barnets intresse riktas mot språket ungefär i aderton månaders ålder genom att barnet börjar härma ord och ta fram bekanta böcker. Detta tyder på att barnet håller på att nå den aktiva språkinlärningsfasen och även barnets passiva och aktiva ordförråd växer i denna ålder. Barnet tillägnar sig språket och största delen av de första genom interaktion med andra. Under dessa interaktionstillfällen ska den vuxen ha

sensitivitet för att känna till barnets föremål för intresset samt styra barnets uppmärksamhet. Dessa faktorer påverkar på tidiga språkliga kunskaper (Tolonen 2001: 171–172)

För att upprätthålla en barnets intresse och lära barnet olika begrepp kan en vuxen använda olika metoder. Man ska befrämja korta och tydliga uttryck samt ord som handlar om den närmsta miljön. En vuxen kan förstärka sina uttryck genom att använda pauser och upprepningar. En vuxen kan även svara själv till en fråga som den ställer och därmed upprätthålla en mall för en diskussion. Så småningom börjar barnet delta i diskussionen. I slutet av barnets andra levnadsår börjar diskussionerna mer och mer påminna om de vuxnas diskussioner. För att stödja barnet språkutveckling kan en vuxen under diskussionerna förstärka och bygga ut barnets uttryck. (Tolonen 2001: 171–172)

Högläsning har flera fördelar och bidrar till utvecklingen av ordförrådet. Genom att läsa böcker kommer barnen i kontakt med mer abstrakta fenomen i stället för den miljön som de kan se konkret omkring. Genom att läsa böcker kan barnen bli bekanta med text. Samtidigt som en vuxen läser, kan barnet se texten. Man kan läsa en bok på olika sätt. Enligt studierna kan aktivt samspel under läsningen stimulera språkinläringen. Att endast läsa en bok utan några pauser eller uppehåll tycks inte ha lika bra påverkan. (Lundberg 2007: 15–16)

Förutom att breda ut ordförrådet har högläsningen flera fördelar. När man läser uttalar man ofta orden tydligare än vad man i vanligt tal. Detta kan bidra till att barnet får en tydligare uppfattning om hur orden är uppbyggda. (Jmf språklig medvetenhet i avsnitt 2.) Genom böckerna kan lära nya ord som dom inte kommer i kontakt med i vardagen. Samma gäller skriftspråkliga uttryck. Genom historier och sagor utvecklas barnens förståelse för berättelsernas uppbyggnad. Andra fördelar som högläsningen har är att barnens intresse för böcker och läsningen kan ökas och barnen får övning på att koncentrera sig. (Lundberg 2007: 17)

Enligt Cameron (2001: 10–11) kan man utnyttja rutiner i språkundervisningen. Barnens språkkunskaper kan utvecklas genom situationerna som sker dagligen. Rutin och en

bekant kontext underlättar barnens förståelse men erbjuder även möjligheter att använda mer varierande språk. Genom rutin kan man skapa meningsfulla språkinläringssituationer där barnet kan aktivt bygga upp förståelse i det nya språket. Läraren ska identifiera de aktiviteter som kan användas för att undervisa språket. Traditionellt delar man in språkinläringen i fyra kategorier: lyssna, läsa, tala och skriva. Genom att börja lära sig andraspråket tidigt kan man nå bättre resultat i språkförståelse. (Cameron 2001: 17)

Mård-Miettinen (2007) har undersökt språkbadsdagem som miljö för andraspråkstillägnande. Närmare undersöker Mård-Miettinen de dagliga situationerna som framkommer under en daghemsdag som tillfällen för språkinläring och språktillägnande. Hon benämner dessa situationer som daghemmets *primärfunktioner* och *sekundärfunktioner*. Primärfunktionerna anses vara bland annat måltider, på- och avklädningen och situationerna kring hygieniska arrangemang. Dessa funktioner beskrivs som hemlika, alltså funktioner som framkommer även hemma. Hygieniska arrangemang innebär i sin tur toalettbesök och att tvätta händerna. (Mård-Miettinen 2007: 34–35) Dessa funktioner motsvarar enligt mig de situationerna i daghemmens vardag som jag har kallat för vårdsituationer i denna avhandling. Sekundärfunktionerna innebär bland annat stunderna för både styrd och fri lek, samling och lässtund (Mård-Miettinen 2007: 35).

Mård-Miettinen (2007: 37) konstaterar att dessa tillfällen, både primär- och sekundärfunktionerna är ändamålsändliga för inläring och interaktion. I dessa tillfällen liknar språkinläringen förstaspråksinläring för att det är handlingarna som är i fokus under dessa vardagliga situationer i stället för språket. Genom att agera språkligt medvetet i dessa situationer kan en språkbadslärare göra det nya språket tillgängligt för barnen. Språkligt medvetna strategier innebär att använda kroppsspråk som stöd, tydligt tal, upprepningar och att greppa barnens initiativ att kommunicera eller uttrycka sig. (Mård-Miettinen 2007: 37–38)

Som sammanfattning för de sätt att stödja språkinläringen som jag har tagit upp tidigare i detta avsnitt konstaterar även Mård-Miettinen m.fl. (2016: 16) att det finns olika medel som en lärare kan använda för att stödja språkinläringen. Läraren ska hitta lämpliga

dagliga aktiviteter och rutiner som man kan utveckla språkinlärningsmoment kring. Läraren kan i sitt tal betona viktiga ord, tala tydligt, använda upprepningar och icke-verbala kommunikationsmedel. Sättet att tala som föräldrar använder med sina småbarn kan även härmas i samband med att undervisa ett nytt språk. En aspekt som även Utbildningsstyrelsen (2018) tar upp är att för att stödja inläringen av ett nytt språk ska läraren skapa förbindelser mellan gammal och ny kunskap. (Mård-Miettinen m.fl. 2016: 16)

4 ATT PLANERA OCH GENOMFÖRA SPRÅKBERIKAD VERKSAMHET

I det här avsnittet reflekterar och redovisar jag mina anteckningar och erfarenheter om mitt projekt i förhållande till den teoretiska referensramen. Kapitlet innebär delarna *förutsättningar* och *process* av Rönnerman (2012: 31–32). Förutsättningarna presenteras under 4.1 Planeringen och process under 4.2 Genomförandet. Jag börjar kapitlet genom att redovisa daghemsgruppens vardag mellan 6.30 och 17.00 och projektets del i den.

Projektet pågick i barngruppen i fyra kalenderveckor. Eftersom språkberikad verksamhet ingick i våra dagliga rutiner under denna tid kommer jag att beskriva vår vardag i gruppen dvs de dagliga rutinerna. Dagens struktur i småbarnspedagogiken har jag belyst i kapitel 3.1 och dagens struktur är mycket lik denna beskrivning även i vår grupp och vårt daghem. Avdelningen öppnas kl. 6.30 på morgonen, då är det en fostrare på plats i gruppen. På morgonen har barnen möjlighet att leka, eventuellt läser man böcker, ritar eller spelar. Kl. 7.30 är det frukost och det är två fostrare på plats. Efter frukosten är det igen tid för lek, böcker, spel eller dylikt. Vid den här tiden är det redan tre fostrare på plats. Så småningom börjar förberedelserna för utevistelse. Dessa förberedelser innebär toalettbesök och påklädning.

Under utevistelsen rör barnen på sig och är aktiva. Utevistelsen sker ungefär kl. 9–10.15. Vi fostrare är närvarande för barnen och ser till att alla har någonting att göra, till exempel leka i sandlådan, gunga eller spela boll. Minst en gång i veckan går vi på en promenad eller utflykt i närområdet. Vi besöker även biblioteket regelbundet. Under den här tiden finns det även en möjlighet för skapande verksamhet, gympa eller bakning. Sådana aktiviteter sker huvudsakligen i olika stora smågrupper.

Efter utevistelsen är det avklädning och handtvätt. Därefter har vi en gemensam sångstund. Sångstunden kan även innehålla instrument. Efter sångstunden är det lunch kl. 10.30. Efter lunchen vilar barnen. I början av vilan läser fostrare ibland en bok och sedan lyssnar barnen lugnande musik. De flesta barnen i 1–3 års ålder somnar. Det är alltid en fostrare som vaktar de sovande barnen och lugnar dem vid behov. Under tiden barnen sover har fostrare en möjlighet att sköta andra ärenden som hör till arbetet. Sådana

ärenden är till exempel planeringen av verksamheten och kontakt med vårdnadshavare för lärare inom småbarnspedagogiken.

Barnen får vakna i sin egen takt och kl. 13.30 är det dags för mellanmål. Efter mellanmålet har man en möjlighet för likadan verksamhet som på förmiddagen. Under den här tiden fortsätter vi med skapande eller har gymna. Under mitt projekt utnyttjade jag ofta den här tiden för att ha en sångstund med gruppen. Kl. 15.00 går vi ut igen. Utevistelsen föregår samma förberedelser som på förmiddagen. Nu går barnen ut i enligt vilken tid dom hämtas. De som hämtas först går också ut först.

Även om man har en viss stam för dagen är dagarna väldigt varierande och ingen dag är den andra lik. Vilka barn det är på plats och barnens energi eller brist på den påverkar alltid samvaron. Aktiviteter eller stunder som återkommer flera gånger under dagen är bland annat att tvätta händerna, att klä på sig och att samvara med andra. De språkberikade inslagen inbakades i dessa stunder och vardagen överhuvudtaget. Man reserverade inga stunder för projektet i och för sig i enighet med verksamhetskulturen i småbarnspedagogiken. Det finns nog några undantag, till exempel bordsteater, som jag beskriver närmare senare i detta avsnitt. Stunderna där projektet var mest synlig enligt mig var sångstunderna. Även om vi har sångstunder regelbundet var nu personalen engagerad på annat sätt. Sångstunderna var en aning längre och det var alltid fler än en vuxen på plats.

4.1 Planeringen

I planeringsskedet använde jag mig av Språkvännerns material. Grunden till verksamheten byggdes på det aktuella materialet och den teoretiska referensramen i denna avhandling. I detta avsnitt motiverar jag valen som jag gjorde under planeringsskedet samt förankrar arbetssätten på tidigare forskning och värdegrunden i småbarnspedagogiken. Avsnittet innehåller en beskrivning av olika faser i planeringen samt själva planeringen för fyra veckor. Beskrivningen av genomförandet av denna planering kommer jag att redogöra i följande avsnitt.

Jag förberedde mig inför projektet genom att studera aktionsforskning som metod. Jag läste om aktionsforskningen i olika källor och kom fram till att publikationen *Aktionsforskning i praktiken* av Rönnerman (2012) lämpar sig till mina ändamål bra för att den riktas till skolan och förskolan. Jag fortsatte förberedelser genom att studera materialet för projektet Språkvänner. Materialet består av en digital materialbank i Vasa Stads Intranet och en pärm som finns på min arbetsplats. Pärmerna innehåller material, information och erfarenheter om projektet. Under tiden då pilotprojektet var igång samlades materialet i denna pärm. Jag fick även tillgång till några opublicerade studier om projektet Språkvänner gjorda under pilotskedet av projektet av Vasa Universitet. För att verksamhetsformerna i småbarnspedagogiken är bekanta för mig och grunderna för planen för småbarnspedagogiken är ett dokument som all verksamhet ska baseras sig på i småbarnspedagogiken kändes det naturligt att lägga till de språkberikade aspekterna i verksamheten.

4.1.1 Utgångsläge

I detta kapitel beskriver jag utgångsläget för flerspråkig verksamhet i gruppen. I kapitel 5 kommer jag att reflektera förändringen i förhållande till utgångsläget. Jag konstaterade i början av planeringsskedet att förutsättningarna för att lyckas med projektet var goda i det avseendet att verksamheten sker i barnens egen daghemsgrupp och jag känner barnen. Detta möjliggör planeringen på grund av barnens intressen vilket betonas i grunderna för småbarnspedagogiken. Jag arbetar som lärare inom småbarnspedagogiken i den ifrågavarande gruppen vilket har möjliggjort kartläggning av barnens intressen under en längre period. Ett intresseområde som starkt kom upp bland barnen var djur. Detta bestämde jag att utnyttja i planeringen av projektet.

Det som jag upplevde som en utmaning i detta projekt var barnens ålder. Även om fokuset inte ligger i barnens inlärning i denna undersökning upplever jag att det skulle kännas meningsfullt att få respons av barnen under sång- eller lekstunderna. Den aktuella barngruppen i denna studie är en grupp för barn under tre år. Det finns några barn i gruppen som redan har fyllt tre och ytterligare några barn kommer att fylla tre under

våren. Några av barnen har fyllt ett år inom tre månader. Det finns flera barn i gruppen som ännu inte kan uttrycka sig språkligt och påverkar responsen som skulle vara önskvärt. De flesta barnen har finska som modersmål, ett är tvåspråkigt finska-svenska och ett har ett annat modersmål.

Som det har framgått tidigare i denna avhandling hör språkberikad verksamhet i form av Språkvänner till småbarnspedagogiken i Vasa. Språkberikad verksamhet förverkligas enligt Vasa Stad i alla daghemmen på olika sätt. Utgångsläget i vår grupp var att andra språk förutom finskan användes i vardagen sällan och osystematiskt. Situationer där främmande språk framkom var diskussioner med vårdnadshavare, födelsedagsfirandet och vissa hälsningsfraser. Daghemmet jag arbetar i är tvåspråkigt vilket skapar goda förutsättningar för flerspråkiga verksamhet. Ute på gården hör barnen och personalen dagligen båda inhemska språken. Trots den osystematiska användningen av främmande språk i gruppen kommer alltså barn i kontakt med det andra inhemska språket i vardagen.

Det finns ett barn i gruppen som kommer från ett tvåspråkigt hem. Språken som talas i barnets hem är finska och svenska. Detta gör att vi spontant använder svenska språket i vardagen. I vårt fall påverkar barnens hemspråk positivt på flerspråkigheten i småbarnspedagogiken. Situationer där svenska språket framkommer är till exempel hälsningar och födelsedagsfirandet. Vi har även lyssnat på sådana svenska sånger som vi vet att barnet tycker om.

I planeringsskedet under hösten 2020 prövade jag några metoder för att stödja planeringen. Jag sjöng några bekanta sånger tillsammans med barngruppen både på finska och på svenska. Enligt de korta instruktionerna i materialet i projektet Språkvänner samt grunderna för planen för småbarnspedagogiken ska den nya informationen alltid baseras på tidigare kunskaper. Därför anser jag att sjunga bekanta sånger på ett nytt språk motsvarar detta råd. Att ha sångstunder är en aktivitet som framkommer under vardagar i småbarnspedagogiken och barnen är bekanta med denna verksamhetsform.

Sångerna som vi sjöng den gången var *Björnen sover*, *Imse vimse spindel* och *Hjulen på bussen*. Det som jag märkte omedelbart var att barnens intresse sjönk när vi började

sjunga på svenska, även om melodin var bekant. Till sången *Björnen sover* kan man leka att barnen är björnar som sover. Leken engagerar barnen med i sången på ett annat sätt än enbart sjungandet. Detta var ett lärorikt försök med tanke på mitt kommande projekt. Jag beslutade mig att välja sådana sånger till projektet som tillhör en lek och gärna sådana där man kan röra på sig. Att göra rörelser eller röra på sig under en sågstund gör att barnen inte behöver sitta stilla långa stunder.

Det uppmuntras i Språkvänners material samt grunderna för småbarnspedagogiken att anknyta språk till de vardagliga situationerna. I enighet med detta råd var det naturligt att välja fraserna *Tack för idag, vi ses imorgon, hejdå, tack, varsågod* och *tvätta händerna* för prövning. Fraserna valde jag bland Kielipalat – Språkbitarna. Vad språkbitarna innebär har jag förklarat i avsnitt 2.4 i denna avhandling. Av samma anledning placerade jag bilder på kläder i tamburen med de aktuella klädplaggets namn på svenska, för att det skulle vara möjligt att använda dessa namn under på- och avklädningen. Att ha bilder synliga i gruppen gör även att projektet blir synligt för vårdnadshavare och kollegor (Bild 3). Jag informerade vårdnadshavare om projektet genom digitala kommunikationsverktyget Wilma. För att vårdnadshavare var informerade om projektet upplevde jag att projektet skulle göras synligt även för dom.

Bild 3. Bilder och namn på kläder synliga på väggen

Kollegorna i barngruppen informerade jag genom ett infobrev. Kollegornas deltagande i projektet skulle vara viktigt för att dom skulle svara på en enkät om språkberikad verksamhet i småbarnspedagogiken efter projektet. Jag påpekade i brevet att språkberikad verksamhet i form av Språkvänner är sådant som tillhör vårt arbete även utanför studien och att det är frivilligt att delta. Jag påpekade att meningen med verksamheten är att använda det andra inhemska språket som en naturlig del av vardagen. Infobrevet innehöll information om projektets längd, innehåll och syfte.

4.1.2 Projektets innehåll

Jag bestämde mig att projektet skulle pågå under en månads tid. Jag kom till denna slutsats för att jag ansåg att under en månad skulle man hinna skapa en förståelse om de metoder som man skulle kunna använda även under en längre tid. Under en månads tid skulle man även kunna och hinna skapa rutiner. Jag bestämde mig att dela in tiden i fyra veckor för att skapa struktur och se till att varje metod skulle prövas och synas i verksamheten. Jag valde ett tema för varje vecka. Jag kom fram till temana utgående från Språkvänners material samt barnenens intressen och utvecklingsnivå. De teman och metoder som jag bestämde mig att ha med var sånger, böcker, namn på kläder, djur och färger samt korta fraser.

Sångerna som jag valde var bekanta barnsånger och sådana som finns både på finska och på svenska. Bland Språkvänners material fanns det flera tips på sånger och även färdiga texter till sångerna. Sångerna som jag valde var: *Imse vimse spindel*, *Blinka lilla stjärna*, *Bä bä vita lamm*, *Lilla snigel*, *Små grodorna* och *Klappa lilla magen*.

Böckerna valde jag på grund av barnens utvecklingsnivå. Jag lånade barnböcker på biblioteket som personalen skulle läsa till barnen. Böckerna skulle finnas tillgängliga under projektet. Jag valde bilderböcker och bildordböcker. De flesta böcker hade endast lite text. Jag konstaterade på grund av mina tidigare erfarenheter under planeringsskedet att det är viktigt att hålla barnens intresse och detta skulle jag lyckas bättre med böckerna med kortare texter. För att engagera även de yngsta barnen i projektet ansåg jag att det

skulle fungera bättre med kortare böcker med mycket bilder. Det finns några tips på böckerna bland Språkvänners material och bland dom valde jag också en bok.

En del av Språkvänners verksamhet är språkbitar. Jag valde en för varje vecka. Som jag redogjorde i kapitel 4.1.1 ville jag välja sådana språkbitar som man kunde naturligt anknyta till vardagliga situationer. Genom att välja en Språkbit för varje vecka möjliggjorde också att tillräckligt många upprepningar skulle uppkomma. Fraserna och namn på kläder, djur och färger anses som Språkbitar. Djur valde jag att ha med på grund av barnens intressen. Det är flera barn i gruppen som är intresserade av djur, speciellt kanin och ugglor var populära i gruppen. Jag printade ut bilder på djur och satte dom på väggen så att dom skulle vara synliga för alla. För att det finns ett nytt tema inom Språkbitarna varje vecka, satte jag inte allt material synlig direkt i början. Jag skulle ta fram mera material varje vecka, men inte ta bort någonting under projektet.

4.2 Genomförandet

I detta kapitel kommer jag att beskriva den praktiska verksamheten i gruppen från min synvinkel. Jag kommer att återge informationen i kronologisk ordning från vecka ett till vecka fyra. Kapitlet innehåller funderingar och reflektioner men djupare diskussion kommer jag att genomgå i kapitel 5.

Den 15 februari började mitt projekt. Jag hade förberett mig genom att printa ut bilder på Språkbitar. På dörren placerade jag *Hejdå, tack för idag, Vi ses imorgon* och nära stället där vi delar ut mat placerade jag bilderna *Tack* och *Varsågod*. Jag förberedde även kort med sångtexterna (Bild 4). På varje kort finns det en bild på ena sidan och sångtexten på andra. Varje bild representerar sången på något sätt. I *Imse Vimse Spindel*-kortet finns det en bild på en spindel och i *Blinka Lilla Stjärna*-kortet finns det en bild på en stjärna.

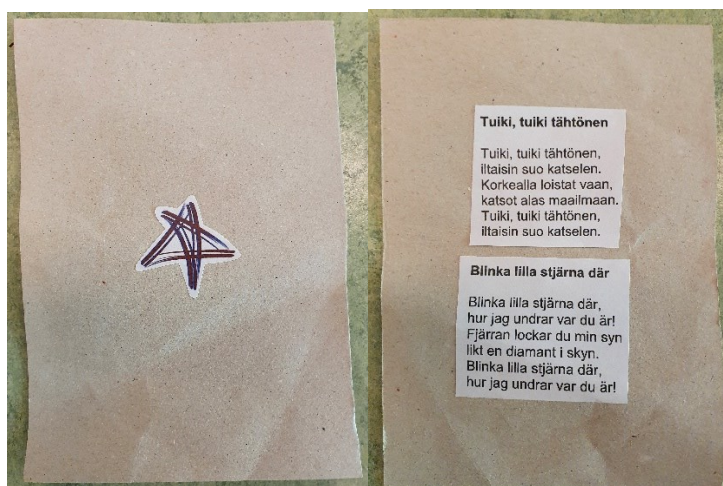

Bild 4. Sångkort om sången Blinka lilla stjärna

Under den första veckan inledde jag verksamheten genom att ha sångstunder och använda språkbitarna *Tack, Varsågod, Hejdå* och *Tack för idag, Vi ses imorgon*. Under sångstunderna hade jag med korten som jag hade gjort. Vi sjöng både på finska och svenska. Under sångstunderna var det alltid flera vuxna på plats och det underlättade situationerna mycket. Att andra sjöng med och hjälpte till att hålla barnen vid samlingen gav mig stöd och jag kunde koncentrera mig på att leda verksamheten. Några av kollegorna kunde inte sångerna och hade önskat att ha sångtexterna synliga. Nu när texten endast finns på kortet, kunde endast en person se texten åt gången.

Under sångstunderna upplevde jag att de flesta barnen deltog i aktiviteten och verkade tycka om dessa inslag. I planeringsskedet av verksamheten var jag lite misstänksam om barnens ålder och dess inverkan på projektets genomförande. Under sångstunderna upplevde jag dock att barnen försökte sjunga med. Jag undrar om äldre barn skulle vågat försöka sjunga på svenska lika spontant som dessa barn gjorde. Samma sak upplevde jag även under andra tillfällen när jag spontant sade eller sjöng någonting på svenska. En del av barnen upprepade ofta det som sades och ville sjunga med även om sången var på svenska. Det kändes otroligt när barnen på detta sätt deltog och jag fick respons av dem. Under dessa situationer konkretiserades det hur barnet lär sig språket genom att härma.

Språkbitarna *Tack* och *Varsågod* använde jag vid matbordet. Speciellt *Varsågod* var en användbar fras för när man serverade mat till barnen. Jag upplevde dock att jag glömde använda den systematiskt. Fraserna *Hejdå* och *Tack för idag* blev i stället populära i gruppen. Dessa Språkbitar använde även personalen sinsemellan. Jag upplevde att det skapade samhörighet och engagerande när vi hälsade varandra på svenska när någon skulle hem efter en avslutad arbetsdag.

På den andra veckan satte jag fram bilder på djur (Bild 5). I bilden finns även djurens namn på finska och svenska. Flera av sångerna som vi sjöng under sångstunderna handlade om djur och att ha framme bilder på djuren kändes som ett naturligt tillägg. Bilderna satte jag nära matbordet vilket gjorde att det blev diskussioner om djuren kring matbordet. Om något barn pekade på bilderna, svarade jag genom att säga djurets namn på svenska och finska. Under den andra veckan fortsatte vi ha sångstunder. På vissa dagar sjöng vi vid matborden under tiden vi väntade på maten. Under sådana stunder kunde jag fråga vad barnen vill sjunga och då pekade barnen på bilderna på djuren. Utöver stunderna vid matbordet

Bild 5. Bilder på djur

På måndag på den andra veckan läste jag böcker till barnen. Jag tog böckerna till soffan och satte mig. Barnen kom och gick, vissa stannade längre, men andra stannade endast korta stunder. Jag har reflekterat läsestunden i mina anteckningar genom att skriva att det var svårt att bestämma på vilket sätt jag skulle använda svenska. Ibland förklarade jag lite på finska och sedan läste på svenska. Vad gäller språkdusch och språkberikad verksamhet och språkanvändningen finns det inget krav att endast använda målspråket och för att fånga barnens intresse använde jag även finska under läsestunden.

På onsdag hade vi bordsteater. Vi valde sagan om *Tre bockarna Bruce*. Det finns en sagolåda på daghemmet som innehåller figurerna samt texten på finska och på svenska. Jag spelade teater och barnen satt och tittade. Efter detta fick barnen leka med figurerna. Under bordsteater hade vi med endast en del av barnen. Barnen som deltog var de äldsta i gruppen. Man kan inte förvänta sig att ettåringar kan sitta och koncentrera sig på teater ännu. Jag spelade pjäsen först på finska och sedan på svenska. På detta sätt ville jag stödja barnens förståelse. Jag ansåg att om barnen förstår vad pjäsen handlar om orkar dom koncentrera sig bättre. Jag märkte även att varierande röst användning fungerade bra för att fånga barnens intresse. Jag upplevde bordsteater som en fungerande metod för att genomföra språkberikad verksamhet. Jag var nöjd med teater och fick positivt respons av barnen. Barnen ville gärna delta och leka berättelsen med figurerna efteråt.

Under den tredje veckan fortsatte jag med sång- och läsestunderna och fraserna. Det som var nytt under denna vecka var bilderna på olika vintersportsredskap och kläderna i tamburen. Dessa språkbitar skulle man alltså använda i naturliga sammanhang i vardagen. Jag hade planerat att använda namn på kläderna i samband med på- och avklädningen. Jag upplevde att det inte kändes riktigt naturligt att använda de svenska namnen på kläderna. Jag tycker att kändes mer naturligt att säga en hel mening på svenska än ett ord mitt i påklädningen. Under vissa stunder fungerade det dock bra att använda de svenska namnen på kläderna.

Bilden med redskap för vintersport lockade barnen. Jag hade en väldigt givande diskussion med ett barn om skidorna. Hon pekade på bilden på skidor och stavar upprepade gånger och berättade att hennes syster också har sådana ”*hiihitimet*”. Jag fick

en möjlighet att arbeta språkutvecklande på barnets modersmål genom att upprepa den rätta termen *sukset* och använda den i meningar. Jag svarade henne till exempel ”*sinun siskollasi on siis sukset!*” eller ”*ahaa, hänellä on siis sukset*”. Jag strävade efter att upprepa ordet *sukset* så många gånger som möjligt under diskussionen. Även om syftet med bilderna var att ta med svenska språket i vardagen fick jag en känsla av att bilderna på väggen påverkar gruppens språkanvändning även på andra sätt.

Under den fjärde veckan fortsatte jag ha sång- och lässtunder med barnen. Lässtunderna hade jag oftast tidigt på morgonen eller under sådana stunder att det var färre barn på plats. Under tidigare veckorna hade jag funderat mycket på användning av svenska och finska under lässtunderna. Jag kan konstatera att det berodde mycket på barnet som jag läste till på vilket sätt jag kunde använda svenska och finska. Även boken påverkade på språkanvändningen. Vissa barn var väldigt intresserade av att läsa böcker och ville sitta länge och delta läsestunden genom att peka på bilder, vända blad och välja böcker. Andra barn satt bredvid mig endast en kort stund och sedan fortsatte med annat. Att en del av barnen ville lyssna på läsningen under en längre tid möjliggjorde att pröva olika strategier. Till barnen som orkade lyssna länge kunde jag läsa en kort bok helt på svenska. Vissa barn pekade på bilderna och då sade jag ordet på svenska.

För den fjärde veckan hade jag även förberett tavlor om färgerna röd, blå och gul. Dessa tavlor satte jag på väggen. I varje tavla finns det med bilder på den ifrågavarande färgen. Till exempel i tavlan om färgen blå finns en bild på blåbär. Även dessa bilder fastnade barnens uppmärksamhet och möjliggjorde diskussionen om både färgerna och bilderna. Även i dessa diskussioner använde jag både finska och svenska benämningar. Under den fjärde veckan upplevde jag att det var ganska mycket innehåll som man skulle inkludera i den dagliga verksamheten. Jag hade planerat att det som tagits upp skulle man fortsätta med under hela projektet.

Jag upplever att det fungerade bra att inleda med sångerna och tvåspråkiga sångstunderna fortsattes under hela projektet. Även lässtunder fungerade bra genom hela projektet. Vad gäller olika fraser och ord på svenska anser jag att det var mer än tillräckligt med material. Denna metod skulle man ha kunnat pröva även med mindre mängd språkbitar. Jag hade

bestämt att projektet skulle pågå under en månads tid på grund av att under den tiden skulle man kunna skapa rutiner. Jag anser även att mängden innehåll som även ökades under veckornas lopp var för stor för att kunna skapa rutiner. Det som i denna avseende fungerade bra var just sångerna. Jag upplever att några av språkbitarna kunde man även ha som rutin om det skulle ha varit färre av dem.

Andra tankar som väcktes vad gäller planeringen var att jag kunde komma upp med idéer under projektet som jag inte hade tänkt att ha med under planeringsskedet. Under den första veckan när vi hade gympa tog jag med en kort film på Youtube som innehåll rörelser och namn på rörelserna på svenska. Detta kom jag upp spontant och jag anser att riktar man uppmärksamheten till språket och språkliga aspekterna i varje aktivitet börjar man se fler möjligheter för att arbeta språkutvecklande i vardagen. Under projektet råkade några av barnen ha födelsedag. I samband med firandet sjöng vi på finska, svenska och även på engelska.

Ett exempel på en aktivitet som formades under projektet var att leka och sjunga djurlekar med barnen under dagen. När det råkade vara ett passligt och lugnt tillfälle tog jag fram en korg med plastdjur i. Jag blockade fram ett djur och sjöng sången *Kan du gissa vem jag är?* samt höll den ifrågavarande djuren i handen. Under dessa stunder var det endast 1–2 barn närvarande och det var lagom mängd enligt mig. Har man med fler barn i åldern 1–3 år går mycket tid åt att behålla barnens intresse och att hålla barnen kvar runt sig.

5 UTVÄRDERINGEN OCH FÖRUTSÄTTNINGAR TILL UTVECKLINGEN

I det här avsnittet reflekterar och redovisar jag både mina anteckningar och erfarenheter om mitt projekt och personalens tankar och synpunkter om projektet. Kapitlet innebär delarna *resultat* och *reflektion* enligt Rönnerman (2012: 31–32). Teman i de redovisade reflektionerna formades bland anteckningarna som jag förde under projektet. En del av teman som jag behandlar baseras på frågorna i enkäten som jag skapade till personalen i barngruppen. Personalens respons till projektet utvidgar och förstärker slutsatserna. Personalens synvinkel förstärker även uppfattningarna om vad man ska ta i beaktande när man planerar språkberikad verksamhet i fortsättningen även om personalen inte medverkare i planeringen i detta projekt.

5.1 Synpunkter och tankar efter projektet

I detta avsnitt reflekterar och diskuterar jag mina tankar och erfarenheter efter projektet. Först tar jag upp och diskuterar sådana tankar som väcktes under projektet. Därefter diskuterar jag samma teman som enkätfrågorna till personalen handlade om. Detta gör jag för att kunna reflektera kring likheter och skillnader mellan personalens och mina tankar. Dessa reflektioner presenterar jag i kapitel 5.3.

Vi hade en vana i barngruppen redan före projektet att ha regelbundna sångstunder med barnen. Man märker tydligt att barnen njuter av dessa stunder och oroliga barn blir lugnare när vuxna börjar sjunga. Det var naturligt att fortsätta med sångstunderna även på två språk. Jag tror på att bekanta melodier hjälpte att väcka och behålla barnens intresse. Sångerna som metod fungerade enligt mig bra. Att läsa böcker till barn är en metod som jag även annars tycker om att använda mig av och upplever att den fungerar även som metod för att genomföra språkberikad verksamhet. Barnen kunde själv vara aktiva i samband med lässtunderna och välja böckerna.

Projektet varade i barngruppen under en månads tid. Enligt mig var tidsperioden tillräckligt lång för att kunna pröva samtliga metoder att genomföra språkberikad

verksamhet. Under fyra veckors tid hann man ha flera sång- och lässtunder samt möjligheter att använda olika fraser och ord på svenska i olika sammanhang. I planeringsskedet av projektet ansåg jag att under en månads tid skulle man hinna och kunna skapa rutiner kring språkberikade inslagen i vardagen. Efter projektet kan jag konstatera att några egentliga rutiner inte bildades under projektet. Jag anser att detta beror på det att jag hade planerat olika teman för varje vecka. På grund av detta hann man inte skapa några rutiner innan det var dags att ta med nytt innehåll i verksamheten. Sammanfattningsvis kan man konstatera att det krävs längre tid och mindre innehåll för att skapa rutiner i verksamheten. Jag märkte också att endast lite av projektet levde kvar i gruppen efter att det tog slut. Jag har endast använt metoden sångerna efter att projektet tog slut. Det är mestadels sångerna som ännu sångs även på svenska i barngruppen.

Det som jag märkte tydligt under projektet var hur starkt barnens handlingar baserar sig på att härma. Att härmandet är huvudinlärningsformen för barn har jag tagit upp i avsnitt 3.2. Faktumet hur snabbt och tydligt detta kan märkas överraskade mig ändå. I barngruppen var det flera barn som var i den åldern att härmandet styr inläringen mycket. Detta inspirerar till att fortsätta med verksamheten.

En viktig upplevelse som jag fick under projektet var möjligheterna för att arbeta språkutvecklande även på modersmålet. Jag anser att genom att lägga märke till nya ord på svenska lägger man märke till nya ord även på barnens modersmål. Efter diskussionen om *hihtimet/sukset* som jag beskrev i kapitel 4.2 har jag tagit upp nya ord som *mikrofoni* med barngruppen. Det var ett barn som fyllde år och fick ett födelsedagskort med en bild på mikrofon för att barnet tycker om musik. I samband med att ge kortet till barnet frågade jag barngruppen vad var det för bild på kortet. Jag märkte att ingen av barnen kände till namnet mikrofon även om det är flera barn i gruppen som kan tala och har ett brett ordförråd. Det var tydligt att barnen visste vad man använder mikrofon till. Barnen föreslog orden som *musik* och *sång* vilket tyder på att de visste vad en mikrofon var, det var endast termen som saknades. Tillsammans sa vi ordet *mikrofoni* och upprepade den.

Barnens ålder var en av aspekterna som jag reflekterade kring mycket. Att sätta i gång detta projekt i barngruppen för de yngsta barnen i småbarnspedagogiken väckte

funderingar hos mig. Mest funderade jag på det faktumet att de flesta av barnen inte kunde tala ordentligt. Under projektet märkte jag dock att det kan också vara en fördel att pröva språkberikade arbetssätt med så unga barn. En fördel som jag redan har tagit upp är att de yngsta barnen naturligt försöker härma andra. Det som jag också upplever som en positiv sak är att dessa barn inte kritiserade språkvalen som gjordes. Till exempel under sångstunderna var det ingen som ifrågasatte varför vi plötsligt sjöng på svenska. Jag anser att denna aspekt gjorde att det var lättare att pröva olika sätt att genomföra språkberikade verksamheter för att man inte behövde vara rädd för att misslyckas framför barnen. Jag känner dock att jag skulle vilja prova genomföra liknande språkberikade arbetssätt med några år äldre barn också. Det skulle förmodligen vara givande att få tydligare respons av barnen vilket jag tror på att skulle hända med äldre barn. Jag anser också att det skulle vara givande att observera barn som redan behärskar sitt modersmål att bekanta sig med ett nytt språk.

Jag upplevde att det kändes utmanande att bestämma hur jag skulle använda svenska i samband att läsa böcker till barnen. Även i denna avseende var det en positiv sak att barnen var så unga. Jag vågade pröva på olika sätt att läsa. På grund av barnens utvecklingsnivå är det inte meningen att barnen skulle endast sitta och lyssna på läsningen. Jag upplever jag att språkberikade arbetssätt i samband med läsning fungerade bra. Barnen kunde delta aktivt genom att peka på bilderna som jag sedan sa på svenska. Hittade man en lagom lång text för ett barn kunde man även läsa en hel bok på svenska. Man kan konstatera att det inte finns ett sätt att läsa till barnen utan att man ska kunna ta hänsyn till varje barn individuellt och planera läsestunderna på basis av det. För att lyckas med detta behövs det framför allt tid och avstressad vardag.

Jag anser även att detta projekt har bidragit till att jag kommer att kunna agera mer språkmedvetet i mitt arbete i framtiden. Jag anser att det i framtiden är enklare att inkludera språkberikade inslag i vardagen i framtiden efter ett sådant här projekt. Jag kommer att fortsätta att arbeta språkmedvetet och använda mig av språkberikade arbetssätt. Jag kommer mest sannolikt att använda mig av alla de metoder som prövades under projektet.

Under tiden som projektet pågick i vår grupp var språkberikade arbete intensivt. I framtiden kommer jag säkert att sträva efter att inkludera några inslag av den i vardagen såsom vissa fraser. Att inkludera språkberikade element i vardagen under en längre tid innebär att man inte behöver ta med så mycket innehåll som gjordes under detta projekt. Sångerna på två språk kommer jag absolut att fortsätta med även i fortsättningen. Sångerna på två språk kändes som en välfungerande metod för att genomföra språkberikad verksamhet i småbarnspedagogiken. Även bordsteater på två språk kändes som en lämplig metod för mig och det vill jag fortsätta med och utveckla vidare. Jag märkte att ha fram bilder på väggarna lockade till språkanvändning och också påminde på att man ska använda svenska. Jag kan alltså konstatera att även den delen av projektet fungerade bra.

Det som enligt mig kändes utmanande under projektet var att hålla i gång de språkberikade inslagen i vardagen. Detta gäller speciellt namn, ord och fraser. Som jag redan tidigare konstaterade vad det för många olika fraser och ord som jag hade introducerat i slutskedet av projektet. Ord och fraser kommer jag att inkludera i verksamheten men andelen nya inslag kommer inte att komma lika snabbt efter varandra.

För att jag har engagerat mig i temat språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken och genomgått detta projekt har min uppfattning om språkberikad också förändrats i vissa avseenden. Förändringarna är inte omfattande, tvärtom handlar de mest om detaljer. Jag anser att språkkunskaper är viktiga och det är viktigt och välkommet att synliggöra dem. Under projektet fick jag nya tankar och förståelsen om verksamheten fördjupades och blev mer konkret. Till exempel om hur ofta är det angeläget att introducera nya fraser eller ord till barngruppen.

Jag kommer att fortsätta med språkberikad verksamhet i mitt arbete även i framtiden. Det känns inspirerande att planera ett nytt verksamhetsår med hjälp av den kunskapen som jag har fått av detta projekt. Jag kan konstatera att mina upplevelser av språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken är positiva. Jag upplever absolut att jag har tillräckligt bra språkkunskaper för att bedriva språkberikad verksamhet även på andra

språk än svenska. Jag tror att även vuxna kan lära sig nya ord och uttryck genom att ta upp olika språk med barnen.

Jag upplever att jag skulle klara av att genomföra språkberikad verksamhet i en barngrupp även utan stöd. Det optimala stödet för mig skulle vara att även andra fostrare i barngruppen skulle engagera sig i språkberikade arbetssätt. Jag anser att det är lättare att ha verksamheten i gång ju fler vuxna är engagerade i den. Detta bidrar också till kontinuiteten. Nya idéer och tillgång till material är också faktorer som jag upplever att skulle ge mig stöd för att genomföra språkberikad verksamhet.

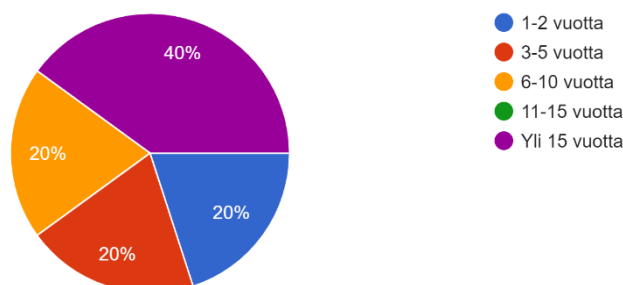
5.2 Personalens synpunkter och tankar

Jag kartlade personalens tankar och synpunkter efter projektet genom en enkät. Personalen som arbetade i samma barngrupp som jag under våren 2021 hade deltagit i att genomföra språkberikad verksamhet i gruppen. Jag var nöjd med mina kollegors engagemang i projektet. Jag fick en känsla av att de gjorde sitt bästa och ville bidra till projektet.

Enkäten som jag skapade åt personalen bestod av fyra bakgrundsfrågor och tio egentliga frågor om projektet. Enkätens språk är finska för att samtliga informanter är finskspråkiga och arbetar i en finskspråkig barngrupp. Av denna anledning förekommer det finska i figurerna i detta avsnitt. Materialet består av svar av fem informanter. Informanterna har arbetat inom småbarnspedagogiken olika länge (Figur 1). Arbetserfarenhet inom småbarnspedagogiken bland informanterna varierade från 1 – 2 år till över 15 år. Informanterna var mellan 18 och 50 år gamla. Frågan i Figur 1 handlade om hur länge informanterna har arbetat inom småbarnspedagogiken. Med lila syns andelen som svarat att de arbetat inom småbarnspedagogiken mer än 15 år. Blåa färgen motsvarar arbetserfarenhet på 1–2 år, röd 3–5 år och gul 6–10 år.

Miten kauan olet työskennellyt varhaiskasvatukesesä?

5 vastausta

Figur 1. Informanternas arbetserfarenhet inom småbarnspedagogiken

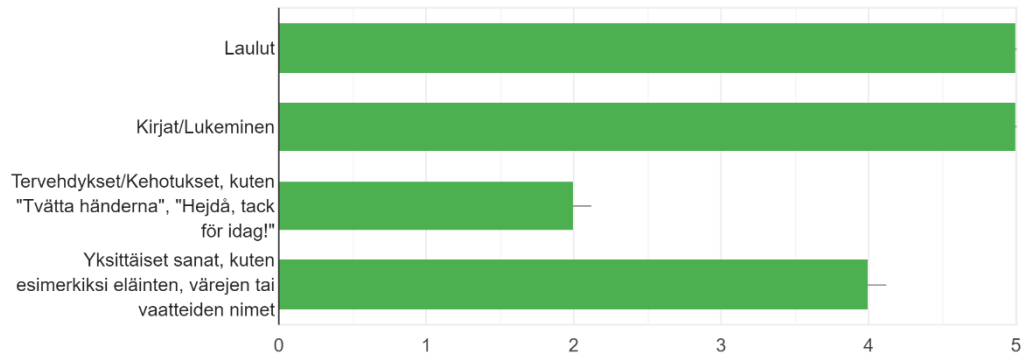
Enligt svaren kände fyra av fem informanterna till Språkvänner verksamheten inom Vasa Stads småbarnspedagogik före projektet. En informant kände inte till den före detta projekt. För att Vasa stad (Vasa Stad 2021) anger i sin webbplats att Språkvänner verksamheten genomförs i alla enheten anser jag att mitt projekt har befrämjat denna strävan.

5.2.1 Metoderna

De metoderna som informanterna helst skulle använda i samband med språkberikad verksamhet i småbarnspedagogiken var sånger och böcker. Samtliga informanterna definierade sånger och böcker som metoder som dom skulle använda för språkberikad verksamhet i framtiden. Konstaterandet förstärks av svaren om vilka metoder man inte skulle använda i samband med språkberikad verksamhet i framtiden. Ingen av informanterna hade valt sånger eller böcker i denna kategori. Informanterna fick följande alternativ att välja mellan: Sånger, böcker, hälsningar, såsom *tvätta händerna*, *hejdå*, *tack för idag* och enstaka ord, såsom djurnamn, kläder och färger. Samma alternativ framkommer i Figur 1 och Figur 2 listat uppifrån ner.

1. Valitse ne toimintatavat joita käyttäisit mieluiten toteuttaessasi kielirikasteista toimintaa varhaiskasvatuksessa.

5 vastausta

Figur 2. Metoder som informanterna skulle vilja använda i framtiden i språkberikad verksamhet

Vad gäller metoderna *uppmaningar/hälsningar* och *enstaka ord* var svaren mer indelade. Fyra av fem informanterna ansåg att dom skulle vilja använda enstaka ord, såsom namn på djur, färger och klädplagg. Endast en av informanterna skulle inte använda denna metod. För att 80% av informanterna skulle använda denna metod i framtiden sågs även denna metod som passlig i sammanhanget. *Uppmaningar/hälsningar* sågs som metoder som man med minsta sannolikhet skulle använda i samband med språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken enligt informanterna.

Samtliga informanter hade nämnt sångerna som sådant som fungerade bra i samband med projektet i vår grupp, dessutom nämndes böckerna två gånger. Ytterligare nämndes namn på djuren och bordsteater en gång. Jag anser att informanternas åsikter var enhetliga gällande vad som fungerade bra under projektet, utmaningarna som nämndes var mer osammanhängande. Två av informanterna nämnde verksamhetens kontinuerlighet som en utmaning. Även att fånga och upprätthålla barnens intresse nämndes av två informanter i samband med utmaningar. Aspekter som nämndes en gång var barnens ålder, att komma ihåg sångtexterna och läsning.

Man kan konstatera att sångerna var en metod som informanterna upplevde som mest fungerande metod i samband med språkberikad verksamhet och skulle även använda den i framtiden. Även böckerna och namn på djur upplevdes som välfungerande metoder.

5.2.2 Barngruppen

Barngruppen som projektet genomfördes i hade en stor påverkan på projektet. Även om syftet med projektet var att pröva metoder för språkberikad verksamhet och fokuset låg på personalens agerande var barngruppen en viktig del av den. Både i planeringen och interaktionen ska man ta i hänsyn till barnens utvecklingsnivå. Själv har jag reflekterat en del kring barnens ålder i förhållande till projektet och ville få stöd till mina konstateranden av personalen och deras tankar kring barnens ålder. I detta kapitel redogör jag personalens tankar kring barnens ålder och barngruppen.

Fyra av fem informanterna har angett att barnens ålder var lämplig för detta projekt. Endast en av informanterna valde alternativet *nej* och ansåg därmed att barnens ålder inte var passlig för detta projekt. Som jag nämnde tidigare kom barnens ålder upp i samband med aspekter som upplevdes som utmanande under projektet. Ändå kan man konstatera att barnens ålder upplevdes som passlig för projektet för att 80% av informanterna var av denna åsikt.

Den mest ideala åldern för barnen i daghems- eller förskoleåldern för att genomföra språkberikad verksamhet är enligt informanterna fem år. Även om majoriteten av informanterna tyckte att barnen var i passlig ålder visar svaren att man helst skulle vilja genomföra språkberikad verksamhet med femåringarna. Fyra av fem informanterna valde denna ålder. Aldrarna 6 och 3–4 år fick både två svar och valdes därmed av 20% informanterna var. Även alternativet 1–2 år valdes av en informant.

5.2.3 Uppfattningar om språkberikad verksamhet och egna resurser

Före projektet angav informanterna att de hade väldigt olika uppfattningar om språkberikad verksamhet i småbarnspedagogiken innebär. Två av fem informanterna hade beskrivit deras uppfattningar mera konkret. Den ena hade svarat att språkberikad verksamhet innebär enligt hens uppfattning att man använder ett annat språk dessutom finska för att namnge saker och ting samt i sångerna. Den andra hade svarat att hen hade lagt märke till att man i andra daghemsgrupper gått igenom färger, veckodagar eller hälsar på andra språk, till exempel engelska eller ryska. Den andra informanten svarade även att hen inte hade någon klar uppfattning alls om språkberikad verksamhet. Tre informanterna hade angett ett mer generellt svar. En av dessa tre misstänkte att språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken skulle vara sällsynt. En svarade att hen har en uppfattning om språkberikad verksamhet men att hen inte har fördjupat sig i den. En informant kunde inte ge något svar på frågan.

Efter fyra veckors projekt i gruppen hade två av fem informanterna angett att deras uppfattning om språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken förändrades under projektet. En av dessa två motiverade sitt svar genom att uttrycka att det var en överraskning att barnen var så entusiastiska i samband med sångstunderna. Den andra tyckte att flera språk är en rikedom. Tre av fem informanterna tyckte inte att deras uppfattning om språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken hade förändrats. En av dessa tre svarade att verksamheten motsvarade den uppfattningen som hen hade före projektet. En informant svarade att hon visste redan före projektet att språkberikad verksamhet passar för personer i alla åldrar och att den utvecklar barn. En informant svarade att uppfattningen inte förändrades men att hen hade fått nya idéer under projektet. Enligt dessa svar kan man konstatera att uppfattningarna om språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken är positiva. Det kom inte fram några negativa uppfattningar.

Tre av fem informanterna tyckte att de har tillräckligt goda språkkunskaper för att genomföra språkberikad verksamhet för barn. Detta innebär att merparten av informanterna tyckte sig ha tillräckligt goda språkkunskaper. En av informanterna tyckte att hen inte har tillräckligt goda språkkunskaper. Denna person önskade att hen hade

bättre kunskaperna i svenska för att ha olika språkberikade aktiviteter med barnen. En informant var lite osäker och angav att hen på något sätt har tillräckligt goda språkkunskaper och klarar sig med hjälp av kollegornas stöd.

Med tanke på att genomföra språkberikad verksamhet även i framtiden ville jag få reda på hurudant stöd eller kunskap mina kollegor saknade. Två av fem informanterna angav att dom skulle behöva ha bättre språkkunskaper. En av dessa två skulle vilja lära sig sånger utantill. En informant angav att hen är i behov av nya idéer för vardagen för att genomföra språkberikad verksamhet och information om hur man gör inläringen meningsfullt för barnen. En annan informant svarade likartad. Hen saknade förslag för mångsidigt språkberikad verksamhet samt sätt för hur man engagerar och entusiasmerar barn. En av fem informanterna tyckte att hen inte är i behov av stöd eller kunskap i en grupp för så här unga barn.

5.3 Sammanfattande reflektioner och verksamhetens utvecklingsmöjligheter

I det här avsnittet lyfter jag fram likheter och skillnader mellan personalens respons och mina egna reflektioner om verksamheten. Eftersom målet med aktionsforskning är utveckling, kommer jag att diskutera de mer och mindre fungerande metoderna i att förverkliga språkberikad verksamhet för att utveckla verksamheten i framtiden. Man kan inte helt sätta mina och personalens reflektioner mot varandra för att jag haft tid att fundera och bearbeta mina tankar. Personalen svarade däremot på färdiga frågor som jag hade utarbetat och en del av dom var flervalfrågor. Jag anser ändå att det är meningsfullt att jämföra uppfattningar för att få en bredare syn på verksamheten. Avsnittet innehåller citat som jag har översatt från finska till svenska.

Personalen var enig om att *sånger* och *böcker* var sådana metoder som de skulle vilja använda i framtiden för att genomföra språkberikad verksamhet. Enligt personalens svar var speciellt sångerna en meningsfull metod. Även jag har reflekterat att sångerna var en användbar och fungerande metod som jag skulle vilja använda även i framtiden.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att både mina och personalens uppfattningar om språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken är positiva. Det kommer fram i personalens svar att i alla fall en del av personalen uppskattar språkkunskaper och ser att språkberikad verksamhet är sådant som man ska fortsätta med (ex. 1&2).

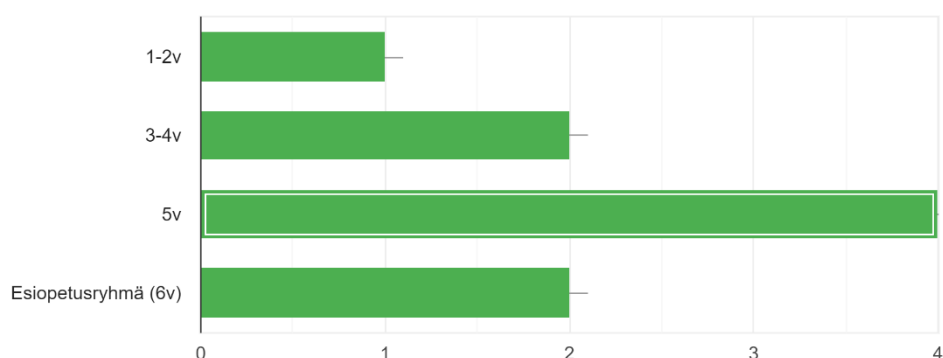
(1) ”Jag har alltid tyckt att språkberikad verksamhet utvecklar barn och passar för personer i alla åldrar.”

(2) ”Enligt mig var idén bra redan från början, språken är alltid en rikedom.”

Vad gäller barnens ålder hade personalen lite olika uppfattningar om saken. Som jag tidigare har angett tror jag att det finns fördelar att jobba med de yngsta barnen även om responsen skulle man eventuellt kunna få mera med äldre barnen. Enligt enkätsvaren skulle de flesta informanterna vilja genomföra språkberikad verksamhet med 5-åringarna (Figur 3). Åldersgruppen 1–2 år fick minst understöd. Detta tyder på att personalen har fått en sådan uppfattning om projektet att det skulle vara mer meningsfullt att arbeta språkberikande med äldre barn. Efter att ha genomgått detta projekt med 1–3 åringarna skulle även jag vilja genomföra språkberikad verksamhet med äldre barn. I denna aspekt är mina och personalens svar liknande.

6. Minkä ikäinen lapsiryhmä olisi mielestäsi ihanteellinen toteuttaessasi kielirikasteista toimintaa varhaiskasvatuksessa?

5 vastausta

Figur 3. Ideal ålder för barngruppen enligt personalen

I Figur 3 lyder frågan Vad anser du vara den ideala åldern för barnen i en barngrupp för att genomföra språkberikad verksamhet. Alternativen är uppifrån ner 1–2 år, 3–4 år, 5 år och förskolegruppen 6 år.

En fundering som lyftes upp både av personalen och mig är kontinuiteten. Både jag och två av informant tog upp frågan om hur man skulle kunna skapa kontinuitet i verksamheten (ex. 3&4). Att hålla i gång språkberikad verksamhet i barngruppen upplevdes alltså delvis utmanande. En lösning eller förslag som jag har att erbjuda är att ha lite mindre mängd innehåll. Jag tror även på att det behövs engagerad personal för att hålla i gång språkberikad verksamhet. Kanske även långsiktig planering skulle kunna underlätta kontinuiteten och man kunde eventuellt ha mål för verksamheten som skulle gå igenom i jämna mellanrum.

(3) ”Att håll verksamheten i gång och göra den regelbunden, hur fånga/inrikta barnens interesse.”

(4) ”Att få svenskan som en del av vardagen och att hålla verksamheten i gång.”

Jag anser att detta projekt har varit väldigt nyttig med tanke på att genomföra språkberikad verksamhet i mitt arbete i framtiden. Om jag nu skulle börja planera verksamhet på nytt har jag en grund att bygga på. Projektet har erbjudit möjligheter för utvecklingen av språkberikad verksamhet för framtiden. Nu är jag medveten om de metoder och arbetssätt som jag upplever som meningsfulla och tilltalande.

7 SLUTDISKUSSION

Syftet med denna avhandling har varit att pröva metoder för språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken. För att kunna göra detta har jag planerat, genomfört och utvärderat ett projekt i en barngrupp. Utgångspunkten för projektet utgjorde Språkvänner verksamheten inom småbarnspedagogiken i Vasa. Att göra Språkvänners verksamhet mer synlig i gruppen och att hitta lämpliga sätt att genomföra den var den tändande gnistan för temat i denna avhandling. Jag arbetar inom småbarnspedagogiken i Vasa och det hör det till mitt arbete att beakta och lyfta fram olika språk och flerspråkighet. Genom aktionsforskningen kunde jag själv delta studien och inte bara studera fenomenet genom andra människornas synvinkel. Detta innebär att även jag är en informant i studien. Jag har gjort mitt bästa att vara objektiv och att beskriva verksamheten så objektivt som möjligt.

För projektet valde jag olika metoder som skulle prövas i praktiken i en barngrupp. Jag fördjupade mig i språkundervisningen och dess former samt materialet av Språkvänner och planerade ett projekt som genomfördes under en månad i början av år 2021. Metoderna prövades av mig och mina kollegor. Kollegorna både observerade mig och använde metoderna själva. Efter projektet svarade kollegorna på en enkät som jag hade skapat. Själv hade jag fört anteckningar under hela processen vilket innebar planeringen, genomförandet och utvärderingen.

Jag hade formulerat tre forskningsfrågor för undersökningen. Den första lyder: *Vilka metoder för språkberikad verksamhet fungerar bra inom småbarnspedagogiken?* Enligt den här undersökningen upplevdes de prövade metoderna sånger, böcker, enstaka ord och fraser fungerande metoder. Ingen av metoderna upplevdes som dåliga eller opassliga. Den mest omtyckta metoden var sångerna. Även böckerna upplevdes som omtyckt metod. Metoderna ord och fraser upplevdes också som fungerande men fick inte lika mycket beröm. Jag kan konstatera att fick svar på denna forskningsfråga och även en mångsidig och djupgående erfarenhet av metoderna.

Den andra forskningsfrågan som jag hade formulerat för denna undersökning lyder: *Hur upplever personalen inom småbarnspedagogiken att genomföra språkberikad verksamhet?* Att engagera även kollegorna i mitt projekt gjorde att min aktionsforskning inkluderades även andra synvinkel än bara mitt. Jag kunde i analysen diskutera projektet mångsidigare än vad jag skulle ha kunnat göra endast på basis av mina egna funderingar. I praktiken påverkade kollegornas deltagande även på mer konkret nivå. Projektet var inte endast något som jag höll på med utan det var något som alla var engagerade i. Att planera ett projekt för gruppen som kollegorna var medvetna om gjorde mig motiverad.

På grund av svaren som jag fick av kollegorna genom enkäten kan jag konstatera att även mina kollegor uppfattar språkberikad verksamhet som någonting positivt. Enligt svaren värdesätter de språkkunskaperna och en del önskade att de själva hade bättre språkkunskaper. Sångerna upplevdes som den mest omtyckta metoden enligt personalen. Även andra metoder som prövades upplevdes som passliga enligt personalen. Jag är tacksam för mina kollegor som deltog i projektet och engagerade sig samt svarade på enkäten. Jag kan konstatera att jag fick svar även på denna forskningsfråga.

Den tredje forskningsfrågan lyder *Hurdana resurser för framtiden har jag fått av att genomföra språkberikad verksamhet inom småbarnspedagogiken?* För det första anser jag att projektet var nyttigt med tanke på att genomföra språkberikad verksamhet i en barngrupp i framtiden. Det underlättar planeringen att ha prövat vissa metoder i praktiken redan i förväg. För att jag upplever denna projekt lyckad ger mig motivation att fortsätta med liknande verksamhet i fortsättningen. För att vara mer konkret kommer jag att ta upp några exempel på resurser som jag fick för framtiden. Genom att barnen upprepar ord och sångtexter aktivt ger respons till de vuxna och inlärningen blir mer ömsesidigt. Jag anser att detta ger mig motivation att fortsätta. Jag lärde mig att det räcker med några fraser eller inslag i vardagen att genomföra språkberikad verksamhet i en barngrupp bara man har det som rutin och är konsekvent. Jag kommer att fortsätta att sjunga på olika språk i samband med födelsedagsfirandet.

Det som jag upplever som den viktigaste lärdom som jag fick genom detta projekt är att jag i nuläget kan mer spontant ha språkberikande inslag i vardagen. Jag kan till exempel

sjunga eller ta upp djurnamn på svenska naturligt under vardagliga situationerna. Jag lärde mig även att arbeta mera språkmedvetet även på modersmålet. Tack vare detta projekt upplever jag att jag kan ta vara på situationerna som passar utmärkt för att stärka språklig medvetenhet hos barn.

Jag kommer att fortsätta diskussionen genom att ta upp aspekter och synpunkter som jag fick under och genom projektet. Nu efter avslutat projekt känner jag mig ivrig att jobba språkberikande med äldre barn. Även om unga barn eventuellt upprepar nya ord mer spontant skulle jag vilja följa inläringen av ett nytt språk bland äldre barn. Barnen i cirka fem års ålder kan förstå skillnaden på språk. De barnen som jag under detta projekt arbetade med upprepar ord på finska på samma sätt som de gjorde med de svenska orden. Som jag redan har konstaterat tidigare tror jag på att verksamheten skulle möta mera kritik bland de äldre barnen. Även att läsa enkla böcker med några ord eller meningar känns naturligt med unga barn.

Ett sätt att utveckla språkberikad verksamhet i tvåspråkiga daghem skulle vara samarbete mellan daghemsgrupperna. Man kunde till exempel ha gemensamma sångstunder eller barnen skulle kunna lära sig att hälsa på varandra på respektive språken, finska och svenska. Dessa är metoder som man lätt skulle kunna utnyttja i vardagen i ett tvåspråkigt daghem. I en tvåspråkig stad som Vasa finns det för övrigt flera möjligheter att komma i kontakt med det andra inhemska språket.

LITTERATUR

- Andéasson & Sandell Ring. *Interaktion – Tala, samtala och föra dialog*. Skolverket 2021. [Online][Citerat: 11.11.2021] Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/download/18.2f324c2517825909a162929/1623826717186/artikel-4-interaktion-2.pdf>
- Berglund Mari (2015). *Kotimaisten kielten kielikylpy*. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 202.
- Buss Martina & Christer Laurén (1998). *Samhället som språklärare i språkbud: För att förstå, behöver man inte kunna varje ord*. I: Björklund Siv, Karita Mård-Miettinen & Hanna Turpeinen (2007) (red.) *Kielikylpykirja – Språkbadsboken*. Vaasan yliopisto: Levón-instituutti.
- Bruce Barbro, Ulrica Ivarsson, Anna-Karin Svensson & Eva Sventelius (2020). *Språkliga sårbarhet i förskola och skola – Barnet, språket och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur
- Bärlund Pia, Tarja Nyman & Katri Kajander (2015). ”*Ai niin, unohdin pyyhkeen ja uikkarin kielisuihkuteluun tänään.*” *Vieraiden kielten aineenopettajiksi opiskelevien kokemuksia kielisuihkutuksesta*. [Online] [Citerat: 14.2.2021] Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51230/barlundetal.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bärlund Pia (2012). *Kielisuihkutusta Jyväskylän kaupungissa vuodesta 2010*. [Online] [Citerat: 14.2.2021] Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40226/kielisuihkutusta-jyvaskylan-kaupungissa-vuodesta-2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Cameron, Lynne (2001). *Teaching Languages to young learners*. Cambridge university press.
- Dahlroos Sofia (2018). *Projektet Språkvänner – En fallstudie om språkin introduktion inom småbarnspedagogiken i Vasa ur föräldraperspektiv*. Pro gradu-avhandling vid Vasa Universitet. [Online] [Citerat: 30.7.2021] Tillgänglig:
- Dufva Hannele (1993). *Tiedätkö? Tajuatko? Oivallatko? Matkoja kielen ja kulttuurin sisään*. Jyväskylän yliopisto. [Online] [Citerat 14.2.2021] Tillgänglig: <http://www.afinla.fi/sites/afinla.fi/files/1993Dufva.pdf>

- Hansell Katri, Anu Palojärvi, Siv Björklund & Minna Pärkkä (2020). *Kielirikasteinen varhaiskasvatus ja toinen kotimainen kieli avaimina kielitietoisuuteen ja monikielisyteen. Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(3). [Online] [Citerat: 11.10.2020] Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2020/kielirikasteinen-varhaiskasvatus-ja-toinen-kotimainen-kieli-avaimina-kielitietoisuuteen-ja-monikielisyteen>
- Huottilainen, Minna (2009). *Musiikki ja oppiminen aivotutkimuksen valossa*. I: Opetushallituksen taide- ja taitokasvatuksen asiantuntijatyöryhmä (2009) (red.). *Taide ja taito – Kiinni elämässä!* Utbildningsstyrelsen: Helsingfors.
- Kangasvieri Teija, Elisa Miettinen, Hannele Palviainen, Taina Saarinen & Timo Ala-Vähälä (2012). *Selvitys kotimaisten kielten kielikylpyopetuksen ja vieraskielisen opetuksen tilanteesta Suomessa. Kuntatason tarkastelu*. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. [Online] [Citerat: 14.2.2021] Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40412/Selvitys%20kotimaisten%20kielten%20verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karila Kirsti (2017). Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka? I: Barntädgårdsläraryrket (2017). *Nyt on pedagogiikan aika – Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu*. Barntädgårdsläraryrket: Helsingfors. [Online] [Citerat: 11.1.2021] Tillgänglig: <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>
- Lundberg Ingvar (2007). *Bornholmsmodellen – Vägen till läsning – Språklekar i förskoleklass*. Stockholm: Natur och kultur
- Mård-Miettinen Karita, Åsa Palviainen & Anu Palojärvi (2016). *Tvåspråkig undervisning och dess förverkligandeformer*. I: Palojärvi Anu, Åsa Palviainen & Karita Mård-Miettinen (red.) (2016) *På finska och svenska – Tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola*. [Online] [Citerat: 28.9.2020] Tillgänglig: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49824/978-951-39-6665-2_p%C3%A5_finska_och_svenska.pdf?sequence=1
- Mård-Miettinen Karita (2007). *Språkbadsdaghem som miljö för andraspråkstillägnande*. I: Björklund Siv, Karita Mård-Miettinen & Hanna Turpeinen (2007) (red.) *Kielilylpykirja – Språkbadsboken*. Vaasan yliopisto: Levón-instituutti.
- Möller, Verena (2017). *Language acquisition in CLIL and non-CLIL settings: Learner corpus and experimental evidence on passive constructions*. John Benjamins publishing company.

- Nousiainen Kirsti (2016). ”*Det viktigaste av allt är entusiasmen*”: *Tvåspråkig pedagogik ur en daghemschefs perspektiv*. I: Palojärvi Anu, Åsa Palviainen & Karita Mård-Miettinen (red.) (2016) *På finska och svenska – Tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola*. [Online] [Citerat: 14.2.2020] Tillgänglig: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49824/978-951-39-6665-2_p%C3%A5_finska_och_svenska.pdf?sequence=1
- Palviainen Åsa & Karita Mård-Miettinen (2016). ”*Beakta syfte, målgrupp och kontext*”: *Forskarreflektioner kring genomförande av tvåspråkig pedagogik*. I: Palojärvi Anu, Åsa Palviainen & Karita Mård-Miettinen (red.) (2016) *På finska och svenska – Tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola*. [Online] [Citerat: 14.2.2020] Tillgänglig: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49824/978-951-39-6665-2_p%C3%A5_finska_och_svenska.pdf?sequence=1
- Pyökkö Riitta (2017). *Monikielisyys vahvuudeksi – Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:51. [Online] [Citerat: 14.2.2021] Tillgänglig: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raunio Miia & Nina Antila (2018). *Kieliystävät toiminta Vaasan varhaiskasvatuksessa – språkvännernas verksamhet inom småbarnspedagogiken i Vasa*. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). [Online] [Citerat: 28.9.2020] Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/kieliystavat-toiminta-vaasan-varhaiskasvatuksessa-sprakvannernas-verksamhet-inom-smabarnspedagogiken-i-vasa>
- Rönnermann Karin (2012). *Vad är aktionsforskning?* I: Rönnermann Karin (red.) (2012) *Aktionsforskning i praktiken – förskola och skola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur
- Saari, Susanna (2016). *Päiväkodissa maistellaan kieliä*. Vaasan kaupungin tiedotuslehti 3/2016.
- Siren-Tiusanen Helena & Erkki Tiusanen (2001). *Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen*. I: Helenius Aili, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen. (2001) *Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Helsinki: WSOY
- Tolonen Kaisa (2001). *Lapsen varhaisen kielenkehityksen tukeminen*. I: Helenius Aili, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen (2001). *Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Helsinki: WSOY
- Saville-Troike, Muriel & Karen Barto (2017). *Introducing second language acquisition*. Cambridge university press.

Utbildningsstyrelsen (2018). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*. [Online] [Citerat 23.10.2021] Tillgänglig: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_0.pdf

Utbildningsstyrelsen (2014). *Grunderna för planen för den grundläggande utbildningen 2014*. [Online] [Citerat 23.10.2021] Tillgänglig: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf

Vasa stad (2021). *Varhaiskasvatusta eri kielillä*. [Online] [Citerat 4.9.2021] Tillgänglig: <https://www.vaasa.fi/asu-ja-ela/varhaiskasvatus-ja-koulut/varhaiskasvatus/varhaiskasvatusta-eri-kielilla/>

Vasa Stads Plan för småbarnspedagogik (2020). [Online] [Citerat: 11.10.2020] Tillgänglig: <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/12272981>